

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Terezie Doleželová

Míra diskriminace Romů na trhu s bydlením v Jihlavě

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

.....

V Jihlavě dne 20. 4. 2012

Terezie Doleželová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí diplomové práce, kterou byla Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, za cenné rady, připomínky a trpělivost, jež během celého psaní diplomové práce projevila.

Můj velký dík patří i paní Ingrid za ochotu a obrovskou energii, kterou vložila jako „figurantka“ do experimentu a bez jejíž pomoci bych se neobešla.

A rovněž bych ráda poděkovala všem, kteří mě během psaní práce podporovali.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou možné diskriminace Romů v oblasti bydlení. Teoretická část přináší vhled do historie Romů, seznamuje čtenáře s legislativou týkající se diskriminace a s politikou romské integrace, dále popisuje aktuální situaci Romů v oblasti bydlení a uvádí výsledky ze dvou výzkumů mapujících diskriminaci Romů na trhu s bydlením.

Cílem práce je poskytnout komplexní pohled na tuto problematiku a především upozornit na překážky a komplikace, se kterými se setkávají Romové při shánění odpovídajícího bydlení.

Výzkumná část práce ověřuje domněnku, že někteří soukromí pronajímatelé bytů a zástupci realitních kanceláří mají tendenci romské klienty diskriminovat. Součástí je i návrh možného řešení romské problematiky v oblasti bydlení se zaměřením na město Jihlava

Klíčové pojmy

Byt, diskriminace, nájemné, pronajímatel, realitní kancelář, Rom, trh s bydlením.

Abstract

This thesis deals with issues of possible discrimination against Romanies concerning the area of housing. The theoretically part of the paper intends to gain an insight into the history of Romany people, informs readers about the legislation relating to the discrimination and about the Romany integration policy, after that describes the current situation of Romanies concerning the area of housing and presents results of two surveys focusing on the discrimination against Romanies on the housing market.

The aim of the thesis is to provide a complex perspective on these issues and mainly to point out obstacles and complications that Romanies encounter while they seek for appropriate housing.

The research part of the thesis verifies the surmise that some private landlords of flats and real estate agents tend to discriminate against Romany clients. A suggestion of possible solution of Romany issues concerning the area of housing with the focus on the city of Jihlava is also an integral part of the paper.

KeyWords

Discrimination, flat, lessor, rent, realestate, Rom, housing market

OBSAH

ÚVOD	7
------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů.....	9
1.1 Diskriminace	9
1.1.1 Diskriminace v oblasti bydlení	10
1.2 Bydlení.....	11
1.2.1 Trvalý pobyt.....	11
1.3 Segregace	12
1.4 Sociální vyloučení.....	12
1.5 Stereotypy a předsudky.....	13
1.5.1 Stereotypy	14
1.5.2 Předsudky.....	15
2 Historie a původ Romů	17
3 Legislativa, Politika, strategie.....	20
3.1 Antidiskriminační zákon.....	21
3.2 Zákon o veřejném ochránci práv.....	22
3.3 Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.....	22
3.4 Politika romské integrace v ČR, v zemích EU a ve světě.....	23
3.5 Dekáda romské inkluze 2005 – 2015.....	24
3.6 Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením.....	25
4 Aktuální situace Romů se zaměřením na oblast bydlení	27
4.1 Počty Romů v ČR, v Kraji Vysočina a v Jihlavě.....	27
4.1.1 Česká republika.....	27
4.1.2 Kraj Vysočina	27
4.1.3 Jihlava	28
4.2 Bydlení v České republice a možnosti jeho pořízení.....	29
4.2.1 Možnosti pořízení bydlení Romů.....	30
5 Výzkumy.....	32
5.1 Výzkum Vojtěcha Bartoše	32
5.2 EU-MIDIS – Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech EU	36

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Popis výzkumu.....	39
6.1 Cíl a hypotézy výzkumu	39
6.2 Charakteristika výzkumného vzorku a metody sběru dat	40
6.3 Zpracování údajů	41
6.4 Interpretace výsledků	53
6.5 Možnosti řešení.....	55

ZÁVĚR.....	58
------------	----

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	60
-------------------------------	----

SEZNAM GRAFŮ.....	65
-------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH	66
---------------------	----

ÚVOD

Diplomová práce zabývající se romskou problematikou je možná trochu odvážným krokem. Je nutné si přiznat, že soužití majoritní společnosti s Romy vyvolává velmi často silné emoce na obou stranách a pro příklad nemusíme chodit příliš daleko. Stačí vzpomenout nepokoje ve Šluknovském výběžku, napadení policisty Romem v Chánově, dlouhodobé problémy v Janově, anebo incident, který se odehrál nedávno přímo v Jihlavě, při kterém byl řidič MHD napaden Romy. Pro média je toto téma velice přitažlivé a není snad den, kdyby ať už v novinách či v rádiu a televizi problémy s Romy nebyly zmíněny. Takto vzniklý mediální obraz v nás pak zanechává dojem, že jsou Romové špatní a nebezpeční, vytváříme si mnoho předsudků a už nerozlišujeme, že ne všichni jsou stejní, což platí i u nás – většinové společnosti. Hlavní motivací pro sepsání této práce však nebyly události odehrávající se „někdy a někde“, ale moje osobní zkušenosti s romskou komunitou v Jihlavě. Při práci s místními Romy jsem si uvědomila, že podle mého odhadu téměř 90 % z nich nemá žádné zázemí ve smyslu útulného či alespoň uspokojujícího bydlení. Přitom potřeba sdílet se svými blízkými nějaký prostor, kde se cítíme bezpečně, kde je nám dobře a kde můžeme společně trávit volný čas, je jednou ze základních potřeb každého člověka.

Svoji práci jsem zaměřila na město Jihlava. Sice se zde nikdy v minulosti nevyskytly tak rozsáhlé a závažné problémy mezi soužitím Romů a ostatními obyvateli jako v jiných městech, přesto však musíme konstatovat, že romská populace je v Jihlavě poměrně početná a ke střetům mezi nimi a většinovou společností dochází.

Cílem práce je upozornit na překážky a komplikace, se kterými se setkávají Romové v Jihlavě při shánění odpovídajícího bydlení. Ze zkušeností z mého bývalého zaměstnání vím, že i když má romská rodina zajištěný příjem a způsobem svého života se nijak neliší, nemá stejné šance jako rodina neromská. Ve své práci nechci obhajovat Romy a stavět je do role oběti systému. Mou snahou je především poukázat na některé naše až nesmyslné

postoje a předsudky. Proč rodina, která nikdy žádný byt nezdemolovala, vždy řádně platí nájemné, neruší sousedy, rodiče chodí do práce a děti do školy, má tak velké problémy sehnat byt? Možnosti, jak s tímto problémem pracovat, jsou dost omezené a výsledky lze očekávat až po dlouhé době. Nicméně kdyby tato práce vedla k zamyšlení zástupců města, soukromých pronajímatelů bytů, či realitních makléřů nad touto problematikou, kdyby se rozpoutala diskuse na toto téma, kdyby se podařilo prolomit některé zaběhnuté stereotypy, určitě by to byl posun k lepšímu a řadě lidí by to pomohlo.

Práce je rozdělena do dvou základních částí. Teoretická část obsahuje jednak vymezení několika základních pojmů a stručný popis historie Romů, dále se zaměřuje na legislativu, politiku a strategie týkající se problematiky diskriminace Romů v oblasti bydlení, zabývá se i aktuální situací Romů na trhu s bydlením a na závěr shrnuje výsledky dvou výzkumů mapující tuto problematiku.

Praktická (výzkumná) část diplomové práce zkoumá možnosti Romů získat v regionu Jihlava odpovídající bydlení.

Teoretická část vychází zejména z obsahové analýzy dostupných materiálů. V praktické části potom využíváme následující metody: experiment, průzkum, rozhovor a rozbor dokumentů.

Práce je primárně určena pro pracovníky v sociální sféře, kteří pracují s Romy. Byli bychom však rádi, kdyby si tuto diplomovou práci přečetli nejen zástupci města Jihlava, ale i širší veřejnost, zejména pak ti, kteří stále odmítají připustit, že v naší republice existuje diskriminace.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Hned v úvodu teoretické části práce se pokusím v krátkosti vysvětlit několik důležitých pojmů, jejichž správná interpretace je nezbytná k pochopení celé práce.

1.1 Diskriminace

Slovo diskriminace je v dnešní době skloňováno ve všech pádech a jeho použití je tak časté, až se skutečný význam a vážnost tohoto slova může ztrácet. I definice slova diskriminace je celá řada. V České republice je pojem „diskriminace“ podrobně definován antidiskriminačním zákonem. (Antidiskriminačním zákonem se více zabýváme v kapitole „Legislativa, politika, strategie“). Například veřejný ochránce práv – ombudsman na oficiálních webových stránkách ochránce.cz diskriminaci definuje jako: „odlišné, právem zakázané zacházení s lidmi ve vymezených, srovnatelných situacích na základě různé rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, víry, náboženského vyznání a světového názoru.“ Nebo například Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (čl. 1, odst. 1) uvádí: „Výraz rasová diskriminace v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.“

Rozlišování či určitá nerovnost jsou do jisté míry přirozené jevy, které jsou v životě běžné, a bylo by bláhové snažit se je vymýtit. Ale jak vyplývá ze dvou uvedených definic, diskriminace je „o stupínek výš“. Jde o omezení, či dokonce vyloučení z některé činnosti nebo oblasti v našem životě, které se ale potřebujeme nebo chceme účastnit. Nebezpečí diskriminace, jak uvádí Frištenská (Bandyová, M., Davidová, E., Frištenská, H., Kaštil, J., Křeček, S.,

Máchová, H., ... Zima, M. 2000, s. 24 - 25), spočívá především ve špatné odhalitelnosti, prokazatelnosti a řešitelnosti. Důsledkem diskriminace pak může být až nenávistný postoj diskriminovaného k okolní většinové společnosti, tedy k těm, kteří takové chování připouští. Ve vztahu k sobě samému může diskriminace zapříčinit nedůvěru oběti k okolí, ponížení, ztrátu sebeúcty a jistoty.

Diskriminace nemusí mít vždy jen agresivní podobu. Form, kterými se může projevovat je více, ne všechny jsou patrné na první pohled a ne vždy si je diskriminující či diskriminovaný uvědomují. Jako příklad nenápadné diskriminace Hübschmannová (Balabánová, H. a kol., 1999, s. 21) uvádí skutečnost, že romské dítě během plnění povinné školní docházky nenajde v žádné učebnici obrázek Roma, tedněkoho, s kým se může ztotožnit. Podle Hübschmannové (Balabánová, H. a kol., 1999, s. 21) může mít i tento fakt stejně destruktivní dopad, jako agresivní diskriminace.

1.1.1 Diskriminace v oblasti bydlení

Častěji ale než v jiných oblastech dochází podle Frištenské (Bandyová, M. a kol., 2000), k diskriminaci, a to především rasové, v oblasti bydlení či na trhu s byty. Píše: „Barva pleti, viditelně jiný antropologický typ člověka, jistě sehrává svoji roli při výběru souseda či uživatele soukromého majetku více, než tam, kde si takovou odlišnost pouštíme méně „na tělo“ (Bandyová, M. a kol., 2000, s. 25). Tuto skutečnost potvrzuje i Lux (2010), který zdůrazňuje, že v oblasti bydlení se Romové setkávají v nesrovnatelně vyšší míře než například v oblasti vzdělání či zaměstnání. Frištenská (Bandyová, M. a kol., 2000 s. 29 a 35) také zmiňuje dvě často sledovatelné diskriminační tendence pronajímatelů bytů ve vztahu k Romům. Jednak je to tendence vystěhovávat romské nájemníky z domů, které mají potenciál na bohatší a dražší bydlení, druhou tendencí je pak soustřeďování romských nájemníků do lokalit méně ceněných.“

1.2 Bydlení

Bydlení je bez diskuse nezbytná životní potřeba každého člověka. Šimíková (2003, s. 46) píše: „Přístup k bydlení a jistota bydlení představují esenciální podmínky k uspokojování základních lidských potřeb.“ Nezbytnost odpovídajícího bydlení je zakotvena v mnoha úmluvách a právních předpisech. Např. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod, konkrétně Článek 8, zakotvující právo na respektování soukromého a rodinného života, pod nějž lze problematiku bydlení za určitých okolností podle ombudsmana zařadit. Veřejný ochránce práv Otakar Motejl (2010, s. 9) také píše: „Nelze sice přímo tvrdit, že je povinnost státu poskytnout každému jedinci bydlení, či dokonce bydlení zdarma, je však povinností státu usilovat o vytvoření důstojných životních podmínek, zejména pro ty, kdo se ocitli v nepříznivé životní situaci, což reflektují i vnitrostátní právní normy.“ Ombudsman také uvádí, že v našich legislativních podmínkách jde především o systém sociálního zabezpečení a z něj plynoucí dávky určené jako pomoc ke krytí nákladů na bydlení.

1.2.1 Trvalý pobyt

Trvalý pobyt, nebo také trvalé bydliště, jsou pojmy doslova opředené mnoha mýty. Každý soukromý pronajímatel bytu si nahlášení trvalého bydliště nájemníků dobře rozmyslí, protože má obavy, že nájemníka se už „nezbaví“. Přitom skutečnost nahlášení trvalého bydliště osob je jednou z podmínek např. přiznání dávek státní sociální podpory. Proto nás i v rámci experimentu zajímá, zda jsou soukromí pronajímatelé ochotni povolit romské rodině nahlášení trvalého pobytu na adresu pronajímaného bytu, i když povolení majitele bytu k nahlášení trvalého bydliště nájemník vlastně nepotřebuje. Jak vyplývá ze zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech (HLAVA II, § 10, odst. 6, písm. c) k nahlášení trvalého pobytu je potřeba mj. doložit oprávněnost užívání bytu, což je např. nájemní smlouva. Ovšem podle našeho názoru mnohem důležitější informace, kterou lze ze zmíněného zákona vyčíst, je skutečnost, že nahlášením občana k trvalému pobytu nevyplývají žádná práva k objektu (bytu) ani k vlastníkovu nemovitosti (HLAVA II, § 10, odst. 2).

Další otázkou je, zda za neochotou pronajímatelů povolit nájemníkům trvalý pobyt, není záměr nepřiznat nájemné jako zdroj příjmu. Ale to už je oblast mimo rámec této práce.

1.3 Segregace

S pojmem segregace se v běžném životě až tak často neseťkáváme. Slovo samotné se v této práci také ve větší míře nevyskytuje, nicméně s tématem diskriminace Romů v oblasti jednoznačně souvisí, je proto nezbytné věnovat mu zde dostatečnou pozornost. Luděk Sýkora (2010, s. 7 - 8) ve své knize uvádí, že: „Rezidenční segregací rozumíme sociálně-prostorové oddělení bydlišť sociálních skupin, které mají ve společnosti vzájemně nerovné postavení. V České republice je segregací ohrožena zatím malá skupina obyvatel převážně romského etnika.“ Rezidenční segregace je do jisté míry přirozený jev - různí lidé, či celé skupiny obyvatel obývají lokality, které odpovídají jejich životním hodnotám, způsobu života apod. Rozdíly, ať už kulturní nebo sociální, jsou vyjádřením sociálních nerovností neboli nerovného postavení jedinců nebo přímo celých skupin lidí ve společnosti. Podle Sýkory (2010, s. 73) se: „segregace bezprostředně dotýká Romů a to nejen v důsledku příjmové nerovnosti, ale zejména kvůli diskriminačním praktikám majority.“

1.4 Sociální vyloučení

Pojem sociální vyloučení je (podobně jako segregace) těžko definovatelný. Lze jej chápat z různých úhlů pohledu a v širokých souvislostech, které se navíc mohou lišit podle národních kontextů.

Navrátil (2003, s. 21) uvádí: „Sociální vyloučení je proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti. Tento proces (stav) má mnoho příčin. Patří mezi ně chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti, zdevastované životní prostředí (tak

typické pro slumy), často také etnická příslušnost. Prostřednictvím tohoto procesu jsou lidé odštěpeni na významnou periodu v životě od institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má k dispozici většina obyvatel ve společnosti.“

Pojem „sociální vyloučení“ definuje i zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zde se sociálním vyloučením rozumí: „vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace“. (zákon. č. 108/2006 Sb., §3, písm. f)

1.5 Stereotypy a předsudky

V souvislosti s problémy Romů sehnat odpovídající bydlení je nutné zmínit se i o předsudcích a stereotypech. Na základě čeho se rozhoduje pronajímatel bytu, pokud nemá stanovena přesně daná kritéria pro výběr nájemníka jako např. obec? Samozřejmě má pronajímatel určitou představu o tom, jaký by měl nájemník být a nejspíš preferuje spolehlivé nájemníky. Z čeho pronajímatel usoudí, že romská rodina taková není? Těžko získá dostatečné množství informací, aby si mohl vytvořit objektivní obrázek o každém zájemci o pronajímaný byt. Při rozhodování, a to nejen u pronajímatelů bytů, hrají stereotypy a předsudky hlavní roli. Právě stereotypům a předsudkům se budeme věnovat v následujících řádcích.

Stereotyp a předsudek je vlastně jakýsi „obranný mechanismus“ naší mysli před kolapsem. Pro orientaci v běžném životě jsou stereotypy i předsudky nezbytné. Při rozhodování je totiž velmi důležitá rychlost a obvykle se tak dostáváme do situace, kdy nemáme čas zkoumat všechna fakta a souvislosti. Podvědomě se pak řídíme stereotypy či předsudky, které jsou často iracionální (Člověk v tísní Česká republika, Varianty).

Naše jednání a chování vůči ostatním, ale i k sobě samým, ovlivňují celé systémy zakořeněných stereotypů a předsudků. A právě ve vztahu chování majoritní skupiny obyvatel k Romům je toto ovlivnění dost výrazné.

1.5.1 Stereotypy

Stereotypy lze definovat jako šablonovitý způsob vnímání, který není produktem osobní zkušenosti jedince, ale je přebírán a udržován tradicí. Na oficiálních webových stránkách projektu Varianty, vzdělávacího programu Člověka v tísní, který se mj. zaměřuje na informační servis a metodickou podporu v oblasti interkulturního vzdělávání, se píše: „Tvorba stereotypů je ovlivňována mnoha faktory – skupinovými normami, výchovou, změnami ve společnosti, vlivem médií, osobní nebo zprostředkovanou zkušeností atd. Nejčastějšími projevy stereotypizace ve směru k druhým jsou diskriminace a předsudky, tedy odlišné chování k členům jiných skupin, založené pouze na faktu jejich příslušnosti k určité skupině“. (Člověk v tísní Česká republika, Varianty) I Strnadová (2007) ve svém článku o stereotypech zdůrazňuje tendenci až iracionálně posuzovat některé skupiny a národy.

V této souvislosti zde sehrávají významnou roli i chyby, zkreslení a nedostatky vnímání. Jedná se například o HALÓ- EFEKT, tedy efekt prvního dojmu. Vzniká tím, že na základě prvního dojmu, tedy z minimální zkušenosti s druhým jedincem, si vytváříme nějakou představu o něm. Prostřednictvím této rychle utvořené představy posuzujeme i další jeho projevy a chování, očekáváme, že se bude takto chovat i v budoucnu. Příznivý dojem vede k tomu, že ho spíše nadhodnocujeme, nepříznivý dojem vede k tomu, že ho podhodnocujeme, nedůvěřujeme mu. Ke zkreslení našeho vnímání může dojít i díky tzv. PROJEKCI. Každý z nás má tendenci připisovat druhým osobám naše vlastní motivy, klady, nedostatky, vzorce chování a vysvětlujeme pak projevy druhých lidí podle našich vlastních motivů ke stejným projevům. Platí zde ono známé „podle sebe, soudím tebe“. Dále lze vysledovat i EFEKT NOVOSTI. Jde o výraznější vliv na utváření dojmu o jiném člověku na základě nejnovější informace. Je například využíván pracovníky, nebo třeba studenty tak, že s blížícím se hodnocením zlepšují své výkony a aktivitu. Interpretovat některé informace můžeme i na základě LOGICKÉ CHYBY. Jedná se o situaci, kdy posuzujeme druhé podle naší vlastní „logiky“, výsledné hodnocení však nemusí odpovídat realitě. Velice častý bývá také EFEKT MÍRNOSTI A SHOVÍAVOSTI, kdy osobám, jež jsou mu něčím podobné,

blízké či sympatické, připisuje vesměs všechny vlastnosti pozitivní a pokud připustí některé negativní, tak je bagatelizuje. Poměrně často se s tímto jevem můžeme setkat u rodičů při vnímání vlastního dítěte. Dále může dojít k chybě CENTRÁLNÍ TENDENCE. Jde o tendenci vyhýbat se extrémnímu hodnocení. Vlastnosti lidí vnímáme v neutrálním středu, většinou se obáváme krajního hodnocení. V neposlední řadě je třeba zmínit i chybu KONTRASTU a KONTRASTNÍ PŘEDSTAVU. Jestliže se „špatnému člověku“ připisují negativní rysy, sám vnímající subjekt se na základě kontrastu hodnotí jako nositel nejpozitivnějších rysů. Jde v podstatě o vnímání druhých na základě srovnávání s vlastními schopnostmi či vlastnostmi. (Hayesová, 2011)

1.5.2 Předsudky

Pokusili jsme se vysvětlit pojem „stereotyp“, je však třeba vysvětlit i pojem „předsudek“. Gordon W. Allport (2004, s. 42 - 43) ve své knize O povaze předsudků uvádí hned několik definic pojmu „předsudek“. Podle něj je předsudek: „příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni.“ Jiná definice popisuje předsudek jako: „odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“ Zatímco první zmíněná definice pracuje s pojmem předsudek ve smyslu vstřícném i odmítavém, druhá z nich popisuje předsudek už jen jako negativní pojem. Allport (2004, s. 104) také upozorňuje na problém stanovit čáru mezi tím, co předsudek je a co není. Píše: „každý z nás má nutně nějaké předsudky. Všichni máme sklon předem upřednostňovat svůj vlastní způsob života.“ Kdy tedy začínají být předsudky problém? Podle Allporta (2004) je to právě v momentě, kdy má náš nepřátelský postoj negativní dopad na druhou skupinu. Tento negativní dopad může mít různou intenzitu a projevuje se různými typy odmítavého chování. Nejmírnějším typem odmítavého jednání je **osočování**, tedy vyjádření nesympatie vůči skupině v běžném rozhovoru stejně smýšlejících lidí. Většinou toto vyjádření nezajde dále. O stupínek výše je už **vyhýbání se**. Jde o promyšlené a záměrné vyhýbání se neoblíbené skupině i za cenu značných nesnází. Nejedná se o ubližování cizí skupině, v tomto

případě břemeno přizpůsobení se bere na sebe osoba s předsudky. Dalším stupněm odmítavého chování je **diskriminace**. Zde se jedná už o nežádoucí rozlišování, které probíhá aktivním způsobem. Pokus o vyloučení příslušníků nepřátelské skupiny z některých druhů činností. Allport(2004,s. 82 – 83) doslova uvádí:„Jsou to případy, kdy podnikáme kroky, abychom dostali příslušníky cizích skupin ze svého sousedství, školy, pracoviště nebo země.“ Podle Allporta (2004, s. 84) je diskriminace obzvláště rozšířená právě při získávání bytu. Odmítavé chování může vlivem emocí přerůst až ve **fyzické napadání** a násilí vůči nepřátelské skupině. Nejhorším odmítavým chováním je pak **vyhlazování**. Allport (2004, s. 47) píše: „Na nejvyšším stupni násilného projevu předsudku stojí lynčování, pogromy, masakry a hitlerovské genocidní programy.“

Je jisté, že o předsudcích a stereotypech by bylo možné napsat celou diplomovou práci. Jde o téma nejen rozsáhlé, ale také zajímavé. My jsme se pokusili stručně a jasně vysvětlit všechny základní pojmy a přiblížit některé jevy, či typy chování, které ovlivňují mimo jiné i pronajímatele bytu a mají tak přímý dopad na romské rodiny v případě, že shání byt.

2 HISTORIE A PŮVOD ROMŮ

Zabýváme-li se otázkou možné diskriminace Romů při hledání přijatelného bydlení, nesmíme opomenout základní údaje o historii a původu Romů. Tyto poznatky mohou přiblížit, proč se Romové mnohdy tak těžce sžívají s majoritní společností, a proč je tato společnost vůči Romům tak nedůvěřivá až hostilní. V rámci této kapitoly uvedeme nejen základní historické údaje o příchodu a pobytu Romů v českých zemích, ale pokusíme se popsat také postoj místních obyvatel k romským „přistěhovalcům“. Je samozřejmostí, že se chceme zaměřit i na možnosti Romů žít a bydlet ve stejných podmínkách, jako všichni ostatní.

Romové se po Evropě pohybovali v několika na sobě nezávislých skupinkách a na tomto území se usadili v období středověku. Po mnohaletém pátrání několika historiků dnes můžeme říct, že indický původ Romů je mimo jakoukoli pochybnost. Otázkou ale zůstává důvod, proč Romové Indii opustili. Jednou z verzí je ta, že Romové patřili k nejspodnější kastě, a rozhodli se svou nespokojenost řešit odchodem do jiné země. Je však možné, že Romy z Indie vyhnala i častá sucha a s nimi spojený nedostatek potravy. Romové se ocitli v evropském společenství ve zvláštní situaci, neboť jejich normy nebyly vždy v souladu s hodnotovým systémem okolního (většinového) obyvatelstva. A nesmíme opomenout také jejich celkový zjev, a nesrozumitelný jazyk, který se v mnohém lišil od evropského průměru a vyvolával tak v místních obyvatelích obavy a nedůvěru. Další negativní vliv, který byl patrný při přijímání Romů do nového prostředí, byl jejich vztah k víře. I přesto, že Romové sami sebe považovali většinou za křesťany, jejich vztah k víře se jevil přinejmenším jako vlašný. Neuznávali totiž církve jako prostředníka mezi sebou a Bohem a v lidech vzbuzovali strach převážně díky svému vztahu k černé magii. V tuto chvíli je však nutné zdůraznit, že velkou měrou k ochladnutí místního obyvatelstva ve vztahu k Romům přispěl také jejich parazitický způsob života. Romové žili částečně z almužen, což však nemohlo pokrýt veškeré jejich potřeby. Bez vlastnictví půdy a bez stálého zázemí pro

řemeslnou práci bylo zajištění obživy pro celé rodiny velmi obtížné. A tak se někteří z nich dopouštěli nejen žebroty a pytláctví, ale také krádeží hospodářských zvířat, úrody či různých věcí přímo z domácností. Všechny výše uvedené jevy na straně Romů i na straně tamních obyvatel spoluvytvářely komunikační bariéry, které brzy přerostly v trvalé nepochopení a následně i otevřené nepřátelství. (Horváthová, 2002)

Konec 15. století pak můžeme označit jako počátek vyhánění a pronásledování Romů, což se týká nejen českých zemí, ale téměř celé Evropy. V 16. století protiromská represe přitvrzuje. Romové jsou vyháněni z většiny evropských zemí. V období třicetileté války se na naše území opět vracejí některé romské skupiny. O to přísněji jsou Romové stíháni později. V roce 1697 dochází za vlády císaře Leopolda I. k vydání mandátu, který prohlašuje Romy za psance, „jež mohou být na potkání kýmkoliv beztrestně zabiti jako škodná zvěř“ (Horváthová, 2002, s. 21). Není bez zajímavosti, že Romové se i přes všechna tvrdá restriktivní opatření do českých zemí stále vraceli. Podobným způsobem „štvala“ Romy většina evropských zemí (Horváthová, 2002, Český rozhlas, 2010)

Již koncem 17. století postupně dochází k příchodu dalších Romů a v oblasti jižní a jihovýchodní Moravy jsou tak položeny základy pro trvalé usazení a integraci romských skupin. Sami Romové pak mají největší podíl na svém usazování na Moravě, neboť od počátku 19. století výrazně usilovali o možnost získat trvalé sídliště na tomto území. (Horváthová, 2002)

Za velmi významnou považujeme informaci, kterou Horváthová (2002, s. 40) prezentuje tímto způsobem: „Romové usilující o usazení museli mnohdy absolvovat zdlouhavou cestu provázenou řadou nepříjemností a konfliktů. Zdrojem velké síly a odhodlání vytrvat v započaté cestě bylo pro ně jistě to, že se ke změně odhodlali sami – na základě vlastního přesvědčení. Svých „výdobytků“ si potom uměli také náležitě vážit.“

Velká část 20. století byla pro Romy nepříznivým až tragickým obdobím. První polovina století se nesla v duchu rasistických zákonů a holocaustu. První

Československá republika nebyla příliš nakloněna tomu, aby začleňovala Romy do svého systému. Bylo to právě naopak – stát hledal možnosti, jak společnost před Romy chránit. V roce 1927 vznikl Zákon o potulných cikánech, na jehož základě se měli kočovní Romové starší 14 let prokazovat cikánskými legitimacemi namísto občanských. Od poloviny 30.let se počet Romů u nás zvyšoval a jejich příliv z hitlerovského Německa tak vyvolával stále vzrůstající averzi místních obyvatel. (Horváthová, 2002)

Zlom a tragédie pro romský národ přichází v roce 1942, kdy na základě výnosu říšského vůdce SS Heinricha Himmlera o deportacích cikánů a cikánských míšenců nastává dlouhé období, kdy byla naprostá většina Romů postupně deportována do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka), kde byl k tomuto účelu vytvořen speciální rodinný tzv. cikánský tábor. Většina Romů deportovaných do Osvětimi své věznění nepřežila. (Horváthová, 2002)

Druhá polovina 20. století je pak charakteristická komunistickými snahami o asimilaci, sterilizací žen v nemocnicích bez jejich vědomí, potlačováním romského jazyka a romské kultury. Od druhé poloviny padesátých let se stát začal poměrně intenzivně zabývat tím, jak do budoucna řešit tzv. cikánskou otázku. Nakonec byla zvolena tzv. státem řízená asimilace, kdy byl schválen Zákon č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob. Zákon se realizoval v roce 1959 formou policejních akcí, kdy byla odmontována kola kočovných vozů a Romové se museli usadit tam, kde byli právě zastiženi, přičemž obce jim měly poskytovat náhradní ubytování. Stát se snažil zařadit Romy mezi ostatní obyvatelstvo a postupně smazat všechny rozdíly, které je odlišovaly od ostatních. Právě v této době dochází k největší morální devastaci Romů. Romové začali být klasifikováni jako příslušníci sociální (později sociálně-patologické) skupiny obyvatel, namísto skupiny etnické, která má právo na rozvoj a pěstování svých specifíků (Horváthová, 2002, Český rozhlas, 2010).

3 LEGISLATIVA, POLITIKA, STRATEGIE

V této kapitole se pokusíme aspoň nastínit právní rámec problematiky týkající se diskriminace a problematiky národnostních menšin, resp. Romů. Nejdříve se zaměříme na antidiskriminační zákon a zákon o veřejném ochránci práv, následuje Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin a závěrečné tři podkapitoly mapují strategie a plány obsahující konkrétní kroky vedoucí ke zlepšení postavení Romů v majoritní společnosti.

V České republice je problematika diskriminace v užším slova smyslu legislativně ošetřena především zákonem č. 198/2008 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů - antidiskriminační zákon (dále jen antidiskriminační zákon). S tímto úzce souvisí i zákon č. 349/1999 Sb. ze dne 8. prosince 1999, o veřejném ochránci práv. V širším slova smyslu jsou pak „ustanovení proti diskriminaci roztroušena mezi předpisy veřejného práva (Ústava), soukromého práva (občanský zákoník, zákoník práce) a správního práva (přestupkový zákon, antidiskriminační zákon) a mezi procedurální předpisy k výše jmenovaným (občanský soudní řád, správní řád).“ (OSN - Výbor pro odstranění rasové diskriminace, 2011)

Na mezinárodní úrovni v EU se pak jedná především o Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin. Například ombudsman spatřuje nediskriminaci a rovné zacházení jako základní princip evropského společenství a jako významnou společnou politiku členských zemí EU. Ombudsman (2010) v dokumentu Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadatelem o pronájem obecního bytu uvádí, že: „Zhruba od přelomu tisíciletí je možno zaznamenat i zvýšenou aktivitu EU na poli boje proti diskriminaci na základě rasy a příslušnosti k rase a etnické menšině. V současnosti je problematika diskriminace na úrovni EU řešena jednak koncepčními a strategickými dokumenty, jednak legislativou, jejíž vnitrostátní reflexí je mimo jiné český antidiskriminační zákon.“

3.1 Antidiskriminační zákon

Odvážíme se tvrdit, že do povědomí lidí, občanů ČR, se antidiskriminační zákon zatím nedostal a mnozí o jeho existenci nemají ani tušení.

Zákon 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v § 1 uvádí, že: „...zpracovává příslušné předpisy Evropských společenství a v návaznosti na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu, blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace...“ (§1). Antidiskriminační zákon také specifikuje několik oblastí, které jsou tímto zákonem chráněny. Pro potřeby této práce je třeba zdůraznit §1, 1 j), kde stojí: „Zákon vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.“

Antidiskriminační zákon dělí diskriminaci na přímou a nepřímou a definuje je následovně: „Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.“ (§2, odst. 3). „Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2, odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.“ (§3, odst. 1)

Antidiskriminační zákon se snaží rozšířit a zároveň definovat prostor, v němž je jednak zakázáno rozlišovat mezi osobami na základě daných kritérií a také charakterizuje nepřípustné formy rozlišování. Antidiskriminační zákon je v našich právních normách novinkou na rozdíl od jiných zemí, kde je podobná právní úprava chápána jako: „pojistka demokratického a právního

fungování společnosti na základě úcty k důstojnosti lidské bytosti přirozeně nadané právy.“ (Motejl, 2010, str. 9).

3.2 Zákon o veřejném ochránci práv

Dalším podstatným zákonem, který s pojmem diskriminace úzce souvisí je zákon č. 349/1999 Sb. ze dne 8. prosince 1999 o veřejném ochránci práv ve znění pozdějších změn a doplňků. Tento definuje působnost Veřejného ochránce práv a stanovuje mimo jiné, v návaznosti na antidiskriminační zákon, že ombudsman: „Vykonává působnost ve věcech práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.“ (§1, odst. 5).

Od 13. září 2010 je veřejným ochráncem práv (ombudsman) Pavel Varvařovský, jeho předchůdcem byl v letech 2000 – 2010 pan Otakar Motejl.

V souvislosti s diskriminací na trhu s bydlením je nutné zmínit dokument Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu, jež bylo vydáno především za účelem usnadnit obcím orientaci ve způsobu, jakým se antidiskriminační zákon promítá do nakládání s bytovým fondem v jejich majetku, protože právě oblast bydlení je jednou z těch, na kterou antidiskriminační zákon dopadá. Tento dokument mimo jiné obsahuje i rozborů několika kazuistik, které by měly pomoci zástupcům obcí a samospráv aplikovat Antidiskriminační zákon do pravidel hospodaření s byty ve vlastnictví obce. Více se tomuto dokumentu budeme věnovat v praktické části práce. (Motejl, 2010)

3.3 Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Dalším dokumentem týkající se diskriminace, který je pro naši zemi závazným, je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (dále Úmluva).

Dokument stanovuje ochranu práv příslušníků národnostních menšin v rámci evropských standardů. Česká republika Úmluvu podepsala dne

28. dubna 1995 ve Štrasburku, v platnost vstoupila 1. dubna 1998. Český překlad dokumentu je publikován ve Sbírce zákonů České republiky pod č. 96/1998 Sb. Z této Úmluvy České republiky plyne mimo jiné i povinnost nediskriminovat a podporovat úplnou a skutečnou rovnost osob, patřících k národnostním menšinám, ve všech oblastech hospodářského, společenského, politického a kulturního života. Přistoupením Úmluvě se Česká republika zároveň zavázala k odevzdávání pravidelných monitorovacích zpráv o plnění závazků z ní plynoucích. Tyto jsou pravidelně zveřejňovány na oficiálních internetových stránkách Úřadu vlády. (Rada vlády pro záležitosti romské menšiny)

3.4 Politika romské integrace v ČR, v zemích EU a ve světě

Fakt, že řešení romské problematiky si zaslouží mimořádnou pozornost, potvrzuje i to, že při Úřadu vlády funguje nejenom Rada vlády pro národnostní menšiny, ale i Rada vlády pro záležitosti romské menšiny. Mimo jiné na politice romské integrace v České republice do roku 2010 participoval i Ministr pro lidská práva a národnostní menšiny. Poslední ministr, pan Michael Kocáb, v roce 2009 vypracoval Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013 (dále jen Konceptce). Tento materiál navrhuje opatření ke zlepšení situace Romů v klíčových oblastech jejich života. Hlavním cílem Konceptce romské integrace je dosažení bezkonfliktního soužití příslušníků romských komunit s majoritní společností. Dokument zdůrazňuje směřování aktivit Vlády ČR k vyrovnaní šancí a kompenzaci počátečních nerovností Romů při podílení se na kulturním, společenském i politickém životě většinové společnosti. Součástí materiálu je i Realizační plán Konceptce romské integrace 2010-2013, který obsahuje konkrétní kroky jednotlivých resortů a doporučení pro další dotčené subjekty. (Kocáb, 2009)

Pro účely této práce se zaměříme pouze na opatření týkající se diskriminace a bydlení. Konceptce navrhuje v oblasti bydlení opatření, která mají za cíl zabránit šíření sociálně vyloučených lokalit a prostorové segregaci jejich obyvatel, zvýšit dostupnost sociálního bydlení pro romské domácnosti

s nízkými příjmy, dále pak snížit výskyt diskriminace a protiprávních praktik, které jsou vůči Romům na trhu s bydlením uplatňovány, a zároveň jim nabídnout praktickou podporu v případě řešení těchto praktik a také předcházet ztrátě bydlení u sociálně vyloučených příslušníků romských komunit v důsledku vzniku dluhu na nájmu. (Kocáb, 2009)

3.5 Dekáda romské inkluze 2005 – 2015

Vláda České republiky rozhodla o přistoupení k Dekádě romské inkluze 2005-2015 svým usnesením č. 136 ze dne 26. ledna 2005 o přistoupení k mezinárodní iniciativě Dekáda romské inkluze 2005-2015. V současnosti Dekáda spojuje dvanáct evropských zemí politickým závazkem řešit situaci romských komunit (jejich chudobu, vyloučení, diskriminaci) na národní úrovni i v regionálním měřítku. Dekáda spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost v procesu zahájení aktivit na posílení sociálního začlenění Romů jako priority regionální a evropské politické agendy, výměny zkušeností a vzájemného poučení, zapojení Romů a Romek do rozhodování, která se jich týkají, dále pak využití mezinárodních zkušeností a odborných znalostí s cílem urychlit řešení náročných otázek romské integrace a v neposlední řadě i zvyšování povědomí veřejnosti o situaci Romů prostřednictvím aktivní celospolečenské diskuze. (Úřad vlády České republiky)

V roce 2005 rovněž přijala vláda Národní akční plán, který určuje směr, jímž se Dekáda v České republice bude vydávat. Úkoly tohoto plánu jsou rozděleny do následujících oblastí: vzdělání, bydlení, zaměstnanost a zdraví. Dále se akční plán zabývá průřezovými tématy, jako je boj s diskriminací, rovnými příležitostmi žen a mužů či sociální soudržností. (Úřad vlády České republiky)

Z výčtu několika (a zdaleka ne všech) výše uvedených právních předpisů, dokumentů a koncepcí je zřejmé, že problematika diskriminace Romů je důležitou oblastí, jíž je nutné nejen zkoumat a monitorovat, ale především se jí zabývat a dlouhodobě a systematicky na ní pracovat a to jak na úrovni mezinárodní, tak národní i regionální.

3.6 Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením

Na závěr této kapitoly se zmíníme o studii, jež vznikla v rámci projektu Regionální disparity v dostupnosti bydlení podpořeného Ministerstvem pro místní rozvoj. Studie byla vytvořena ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách při Úřadu vlády ČR.

Autoři studie uvádí, že: „Primárním cílem navrhované koncepce je zajištění dlouhodobého nájemního bydlení pro domácnosti, které nemohou za tržních podmínek získat přiměřené, kvalitativně standardní a prostorově nevyložené dlouhodobé nájemní bydlení (ať už z důvodu finanční nedostupnosti bydlení, nedostatečné kompetence k udržení dlouhodobého nájemního bydlení nebo diskriminace na trhu s bydlením).“ (Lux 2010, str. 6) Zároveň zde uvádí, že tato výpomoc nemá vést k závislosti na sociální pomoci, ale naopak má motivovat domácnosti k aktivnímu řešení problémů vlastními silami.

Koncepce sociálního (podporovaného) bydlení navrhuje dva nástroje k řešení problematiky týkající se bydlení. Za prvé je to cílená garance, za druhé pak tříступňový model propustného bydlení. (Lux, 2010)

Cílovou skupinou cílené garance jsou rodiny, pro které je bydlení běžně nabízené na trhu s bydlením bez pomoci nedostupné a které jsou na trhu s bydlením z tohoto i z jiných důvodů diskriminovány, ale mají dostatečné kompetence k udržení dlouhodobého nájmu bytu. Může jít například o domácnosti Romů, neúplné rodiny s dětmi, mladé rodiny s dětmi, vícedětné rodiny apod. Hlavním principem tohoto nástroje je garance obce nebo např. neziskové organizace splácení nájemného a náhrady škody. Nájemní smlouva by v tomto případě byla uzavřena mezi soukromým pronajímatelem a cílovou rodinou a zároveň by obě strany uzavřely dohodu o garanci s obcí či neziskovou organizací. Práva a povinnosti všech tří zúčastněných stran by byly vymezeny jasnými podmínkami a pravidly. Koncepce sociálního

bydlení navrhuje poskytování garance nájemního bydlení po dobu 5 let. (Lux, 2010)

Cílovou skupinou třístupňového modelu propustného bydlení jsou rodiny (domácnosti) s nedostatečnou kompetencí pro udržení dlouhodobého nájemního bydlení. Prvním stupněm tohoto modelu je krátkodobé krizové ubytování, druhým stupněm bydlení s terénními sociálními službami (tzv. tréninkové bydlení) a třetím stupněm pak dlouhodobé samostatné nájemní bydlení. Postup všemi třemi stupni je stanoven individuálně pro každého klienta a průchod je možný jak směrem vzhůru, tak směrem dolů. Lux také zdůrazňuje, že: „Základním principem navrhovaného systému je intenzivnější spolupráce mezi příslušnými odbory města (místního odboru sociálních služeb a místního bytového odboru) a intenzivní spolupráce řízená motivovanými pracovníky obce (starostou) s místními neziskovými organizacemi zaměřenými na problematiku sociálního vyloučení.“ (Lux 2010, str. 54)

Dalším nástrojem, který koncepce navrhuje, je vznik kontaktního centra. Kontaktní centrum je nutností, pokud má být celý výše popsaný systém efektivní. Hlavním úkolem by mělo být včasné podchycení lidí, kterým hrozí ztráta bydlení, nebo kteří už bydlení ztratili, identifikace důvodů ztráty nebo hrozby ztráty bydlení a zajištění řešení těchto problémů (např. oddlužení, vyjednání splátkového kalendáře apod.). Pokud už ke ztrátě bydlení došlo, úkolem kontaktního centra by mělo být stanovit individuální plán reintegrace a zařazení do programu třístupňového modelu bydlení. Podobné středisko funguje např. ve Vídni. (Lux 2010, str. 8 a 29).

4 AKTUÁLNÍ SITUACE ROMŮ SE ZAMĚŘENÍM NA OBLAST BYDLENÍ

4.1 Počty Romů v ČR, v Kraji Vysočina a v Jihlavě.

4.1.1 Česká republika

Podle předběžných výsledků posledního sčítání lidu v roce 2011 žije v České Republice 26. 3. 2011 celkově 10 562 214 obyvatel, z toho se k romské národnosti přihlásilo 5 199 Romů, 2 742 669 obyvatel pak svoji národnost neuvedlo. Oproti sčítání lidu z roku 2001, kdy celkový stav obyvatel byl jen nepatrně nižší, se v roce 2011 výrazně snížil podíl Romů v České Republice. Počet Romů v ČR je v roce 2011 méně než poloviční v porovnání s rokem 2001. Zároveň ale významně přibylo obyvatel, kteří svoji národnost při sčítání lidu neuvedli. Tento počet je téměř 16x vyšší než v roce 2001. Lze tedy předpokládat, že většina Romů se ke své národnosti nepřihlásilo a jejich skutečný počet v České Republice je několikanásobně vyšší než vykazuje sčítání lidu v loňském roce. Tuto skutečnost potvrzuje mnoho autorů, například Kalibová (Balabánová, H., Balážová, J., Gabal, I., Frištenská, H., Haišman, T., Holomek, K., ...Víšek, P., 1999, s. 91).

4.1.2 Kraj Vysočina

V Kraji Vysočina podle předběžných výsledků sčítání lidu v roce 2011 žije 512 727 obyvatel, z toho se k romské národnosti přihlásilo 129 Romů, což je přesně polovina Romů, kteří se ke své národnosti přihlásili v roce 2001. Svoji národnost při sčítání lidu v Kraji Vysočina neuvedlo 127 043 obyvatel, což je téměř 13x vyšší počet obyvatel než v roce 2001. Celkový počet obyvatel v Kraji Vysočina se v porovnání s rokem 2001 nijak významně nezměnil. Jak je známo, takto zjištěný údaj o počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti dle oficiálních údajů ČSÚ ze sčítání lidu, domů a bytů nevypovídá o skutečném počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti. V Profilu kraje Vysočina je zdůrazněno, že: „příslušnost k romské národnostní menšině není statistickým znakem v žádném jiném veřejném informačním systému.

Kvalifikovaný odhad počtu příslušníků romské menšiny v kraji v roce 2011 byl cca 2,5 tis..“ (Profil Kraje Vysočina, 2012, str. 115)

4.1.3 Jihlava

V Jihlavě je podle údajů Úřadu vlády ČR a podle údajů Krajského úřadu Kraje Vysočina (Profil Kraje Vysočina 2011) 900 Romů z toho 700 v sociálně vyloučených lokalitách. Jedná se však pouze o odhady, protože příslušnost k romské národnostní menšině není žádným způsobem evidována. Podle odhadu sociálních pracovníků, zaměřených na sociální práci s romskými rodinami, však počet Romů v Jihlavě může být až dvojnásobný.

I informace o třech sociálně vyloučených lokalitách v Jihlavě, které jsou ve výše zmíněných materiálech (Zpráva o situaci romské menšiny v Kraji Vysočina za rok 2010 a Profil Kraje Vysočina 2011) uvedené, už nejsou příliš aktuální. Tyto údaje patrně pochází z podrobné analýzy sociálně vyloučených romských lokalit v České republice, kterou pro Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR zpracovala společnost GAC spol. s.r.o. Sběr dat však probíhal už v letech 2005-2006 a situace se za několik posledních let dost změnila.

Tři sociálně vyloučené lokality podle Profilu Kraje Vysočina 2011:

- Lokalita A – Jak se uvádí v Profilu Kraje Vysočina (2011) lokalita: „leží na okraji města Jihlava a nachází se v ní několik různých typů objektů určených k přechodnému bydlení. Nejhorší kvalita ubytování je v plastových unimobuňkách, jejichž jedna řada je umístěná uprostřed lokality.“ Tato oblast je mezi jihlavskými občany známá jako „Hawai“. Podle neoficiálních odhadů terénních sociálních pracovníků zde žije 50 Romů, což je o 110 méně než v roce 2009.
- Lokalita B – Jedná se o skupinu panelových domů v běžné bytové zástavbě sídliště Kosov. Zde podle neoficiálních odhadů žije asi 300 Romů, v roce 2009 to bylo přibližně 700. (Profil Kraje Vysočina, 2011)
- Lokalita C – Profil Kraje Vysočina (2011) popisuje, že je: „umístěná v průmyslové zóně na okraji města. Tříposchodový dům o cca 12

bytových jednotkách.“ Podle jihlavských terénních sociálních pracovníků tato lokalita už několik let neexistuje.

Další lokality v Jihlavě (nejsou uvedené v žádném z výše zmíněných dokumentů a jedná se o informace od pracovníků sociálních služeb), kde v současné době žijí místní Romové, jsou dvě ubytovny, které obývá asi 300 Romů (jednu kvůli rekonstrukci objektu musí v blízké době opustit). Vysoký počet Romů žije také v samém centru Jihlavy v bytech, které patří soukromým pronajímatelům. Asi 50 Romů, kteří dříve bydleli v Jihlavě, nyní žije v Kanadě nebo v Anglii.

4.2 Bydlení v České republice a možnosti jeho pořízení

V této kapitole se pokusím nastínit možnosti pořízení odpovídajícího bydlení nejen v České republice, ale především v Jihlavě, protože na tu je práce zaměřena.

Pro obyvatele České republiky existují přibližně stejné možnosti pořídit si odpovídající bydlení jako pro obyvatelé jiných evropských zemí. Byt nebo rodinný dům je možné si pronajmout od fyzické či právnické osoby, je možné ho koupit do osobního vlastnictví, nebo je možné dům postavit, a to buď prostřednictvím firmy, nebo svépomocí. Možností je tedy celá řada, ne všechny jsou však reálné pro každého obyvatele této republiky. Při výběru způsobu pořízení bydlení je člověk limitován především finančními prostředky, které je schopný a ochotný do bydlení investovat. Z tohoto hlediska je nejméně náročné bydlení v nájemním bytě, vstupní investice je obvykle ve výši několika nájmů (v řádu desítek tisíc, které slouží jako kauce), naopak nejnáročnější je v tomto směru pořízení vhodného bydlení do osobního vlastnictví (statisíceči spíše až miliony Kč). Finanční zdroje na pořízení bydlení jsou závislé (většinou) na příjmech domácnosti, které se odráží jak v úsporách domácnosti, tak v možnosti dosáhnout na úvěr či hypotéku (Bandyová a kol. 2000, s. 87 - 92)

Romové v České republice, resp. v Jihlavě patří obvykle mezi nízkopříjmové rodiny a jsou omezeni při hledání vhodného bydlení pouze na nájem či podnájem bytu nebo domku. V osobním vlastnictví má nemovitost jen malé procento z nich (Profil Kraje Vysočina, 2012, s. 115)

Zdá se, že pro nízkopříjmové rodiny by bylo ideální sociální bydlení, ale jak uvádí Lux: „Systém tzv. sociálního bydlení není v České republice definován na centrální úrovni a je pouze v některých případech definován na úrovni jednotlivých obcí.“ (Lux 2010, s. 35) Jihlava však zatím mezi tyto obce nepatří.

4.2.1 Možnosti pořízení bydlení Romů

Jak již bylo zmíněno v předešlé podkapitole, Romů, kteří žijí v bytě nebo domku v osobním vlastnictví, je minimum. Většina žije v dočasných podnájmech bytů nebo domů (fyzických i právnických osob), anebo také v ubytovnách, náhradním ubytování pro neplatiče apod.

V úvahu tedy pro jihlavské Romy připadají obecní nájemní byty. V Jihlavě město hospodaří s bytovým fondem na základě pravidel nazvaných jako „Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava“. Jak vyplývá z těchto pravidel, byty (kromě ubytoven) pro skupinu obyvatel s nižšími příjmy nebo pro občany v naléhavé bytové tísni nebo tzv. sociální bydlení obec Jihlava k dispozici nemá. I přes to, že jihlavští Romové, se kterými jsem měla možnost hovořit, považují nájem obecního bytu za nejméně diskriminační, domníváme se, že ne vždy mají pravidla nastavená městem nediskriminační charakter. Podrobněji se rozboru Mechanismu hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava budeme věnovat v praktické části této práce.

Další možností sehnat odpovídající bydlení, a Romy v Jihlavě využívána momentálně nejčastěji, je pronájem bytu od soukromých vlastníků nemovitosti. Z informací od sociálních pracovníků jedné jihlavské sociální služby, víme, že se pronajímatelé bytů z řad fyzických osob dají rozdělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří pronajímatelé, kteří vlastní i několik bytů a nájemníky

hledají právě mezi Romy. Cena nájemného je zde obvykle vyšší, než je běžné. Na otázku, co je hlavní motivací těchto pronajímatelů, odpovídá sociální pracovník sociální služby v Jihlavě takto: „Nelze říci, co je příčinou. Je možné, že tito soukromníci využívají omezených možností Romů sehnat pronájem bytu a ceny tak „šroubují“ vysoko, nebo se jedná o „šmelinu“ s dávkami státní sociální podpory a s dávkami v hmotné nouzi“. Na některé praktiky soukromých pronajímatelů (většinou legální) upozorňuje i odborná literatura. Např. Frištenská(Bandyová, M. a kol., 2000, s. 30) ve své stati uvádí, že někteří pronajímatelé často využívají špatné orientace Romů v otázkách kolem nájmu bytu. Druhou skupinu pronajímatelů pak tvoří „běžní“, soukromí pronajímatelé bytů nebo domů, kteří nabízejí pronájem své nemovitosti v inzerci na internetu, v novinách nebo přes realitní kanceláře. Zdá se však, že tito pronajímatelé se romským nájemníkům spíše vyhýbají. Právě tuto skutečnost se budeme snažit ověřit ve výzkumné části diplomové práce.

Poslední, a zvláště pro rodiny s dětmi ne moc vhodnou, možností, kterou zde zmíníme, jsou ubytovny. Internetový vyhledávač v odkazech na ubytovny v Jihlavě zobrazí seznam 12 ubytoven. Tyto ubytovny však mají svá specifika. V některých z nich nelze využít možnosti dlouhodobého ubytování, jiné jsou např. určeny jen pro muže. Dle oficiálních informací existuje možnost ubytování žen a dětí jen ve čtyřech z těchto ubytoven, neoficiální informace uvádějí, že některé ubytovny odmítají romské zájemce (informace od sociálních pracovníků jihlavské sociální služby, kteří s Romy pracují). Ve dvou ubytovnách v současné době žije velké množství Romů, v malých pokojích zde žije od 4 do 8 osob, což má podle Profilu Kraje Vysočina (2012, s. 116): „devastující vliv především na vzdělání dětí a povinnou školní docházku.“

Pokusili jsme se naznačit několik možností Romů, konkrétně v Jihlavě, jak najít vhodné bydlení. Tím, jaké obtíže a překážky je při cestě za odpovídajícím bytem čekají, se budeme dále zabývat v praktické části práce.

5 VÝZKUMY

Jak jsme se již zmínili v první kapitole, diskriminace je často těžko odhalitelná a prokazatelná. Možná právě proto zatím nebylo na území ČR realizováno moc výzkumů, které by problematiku diskriminace Romů, resp. menšin, na trhu s bydlením mapovalo. V následujících podkapitolách se pokusíme shrnout výsledky ze dvou výzkumů, které jsme měli k dispozici. Jednak je to výzkum Vojtěcha Bartoše, v druhém případě se pak jedná o celoevropský průzkum zaměřený na diskriminaci Romů v přístupu k bydlení – EU-MIDIS.

5.1 Výzkum Vojtěcha Bartoše

V roce 2010 vypracoval Vojtěch Bartoš (Institut of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague) diplomovou práci, která je zaměřená na diskriminační chování pronajímatelů nájemních bytů na českém trhu. Autor ve své práci zpracovává data z experimentu s využitím prostředků elektronické komunikace. Dvojitě slepý field experiment zkoumá chování pronajímatelů při jednání se zájemci z některých minoritních skupin o prohlídku nabízeného bytu.

Pro potřeby výzkumu Bartoš vytvořil několik fiktivních zájemců o pronájem bytu. Jednalo se o 2 Vietnamce, 2 Romy, 2 Ukrajince a 2 Čechy, se jmény typickými pro danou národnost. Právě v této části práce vidí PhDr. Michael Princ, jenž vypracoval posudek Bartošovy diplomové práce, největší slabinu práce. „Jediným kritériem pro výběr reprezentativního jména jsou doporučení třetích stran, ovšem jejich vyjádření ani bližší informace nejsou uvedeny a není možné posoudit adekvátnost jejich postupu při výběru jmen. Například v případě tvorby virtuální osoby romského původu lze spatřovat nepřesnosti. Křestní jméno Gejza (Géza) je tureckého původu, jeho častými nositeli jsou obyvatelé Maďarska a Slovenska. Příjmení Horváth je maďarským označením pro Chorvaty. Při bližší analýze jména Gejza Horváth lze proto dojít k závěru, že účastník experimentu může původ této virtuální

osoby identifikovat jako slovenský nebo maďarský, což je v rozporu s uvažovaným romským původem.“ (Michael Princ, 2010) Fiktivním zájemcům o bydlení bylo 30 let (z důvodu větší atraktivity pro pronajímatele), jsou nekuřáci (zde autor vychází z předpokladu, že kuřáci budou diskriminováni), jsou svobodní (jak ale z výzkumu vyplynulo, více než rodinný stav pronajímatele zajímá počet osob bydlících v bytě).

Autor diplomové práce za smyšlené zájemce rozeslal pronajímatelům tři typy emailů:

1. Reakce na inzerát, kde běžná odpověď na inzerát je podepsaná fiktivním zájemcem.
2. Reakce na inzerát, která kromě běžného textu odpovědi a jména fiktivního zájemce, obsahuje i bližší informace o zájemci, jako je např. věk, zaměstnání, vzdělání apod.
3. Reakce na inzerát, která kromě běžného textu a jména zájemce obsahuje i odkaz na webové stránky, která obsahuje podobné informace jako varianta č. 2.

Ke sběru dat byl speciálně vytvořen program, který využívá unikátního interaktivního prostředí webové stránky, inspirovaného systémem Mouse Lab. Díky tomuto programu je možné sledovat pohyb kurzoru myši po webové stránce, aniž by o tomto sledování objekt (v tomto případě pronajímatel bytu) věděl. Hodnotit tak lze ve vztahu k různým etnickým menšinám, jestli se pronajímatel na stránky podíval, jak dlouhou dobu prohlížením stránky strávil, kam kurzorem myši klikal a jestli se na stránky díval opakovaně.

Hypotézy, které si Bartoš stanovil, jsou založené na předchozích výzkumech. Uvádí, že nejvíce obdobných výzkumných studií bylo provedeno v USA, v Evropě pak v Německu, Švédsku a Španělsku (Ahmed & Hammarstedt (2008), Bosch et al. (2009), Carpusor & Loges (2006)).

Hypotézy:

1. Osoby z majoritní společnosti mají větší šanci na pozitivní odezvu než osoby z minority ve všech třech variantách.
2. Nejvíce šancí na pozitivní odpověď mají Češi. Vietnamci a Ukrajinci mají přibližně stejné šance, Romové pak výrazně nižší.
3. Pokud pronajímatel navštíví webové stránky zájemce o bydlení, zvyšuje se šance na pozitivní odezvu oproti případu, kdy informace obsažené na webové stránce chybí.
4. Většina pronajímatelů, pokud mají možnost, navštíví webové stránky, aby si zjistili co nejvíce informací o zájemci o bydlení.
5. U všech fiktivních zájemců o byt zvyšuje šanci na úspěch při hledání pronájmu vyšší vzdělání.

Výsledky výzkumu:

Výsledky Bartošova výzkumu jsou jednoznačné. Zjistil, že diskriminace zkoumaných etnických menšin je velká. Šance na pozitivní odezvu byla u Čechů 23,5 % vyšší než u ostatních fiktivních zájemců o bydlení. Potvrdilo se očekávání, že nejvíce diskriminovaní jsou Romové. Ve srovnání s Čechy dostali Romové o 29,96 %, Vietnamci o 26,95 % a Ukrajinci o 15,92 % méně pozitivních odpovědí. Autor zároveň uznává, že díky nesprávně zvolenému jménu (fiktivního romského zájemce Gejzu zaměňovali za Slováka) mohlo dojít ke špatné interpretaci a šance Romů díky záměně mohla být vyšší. Bartoš se tak domnívá, že šance Romů na pozitivní odpověď může být ve skutečnosti ještě nižší, než z experimentu vyplývají. Zároveň podotýká, že k záměnám mohlo dojít i u ukrajinského fiktivního zájemce, kde mohl být považován za Rusa. Vietnamské jméno bylo, jak uvádí, zvoleno správně.

Zjištění ve vztahu k hypotézám:

Ad 1) Skutečně se potvrdilo, že osoby z minoritní společnosti mají o 23,5 % nižší šanci dostat od pronajímatele bytu pozitivní odpověď než osoby z majoritní společnosti. Překvapivě ale doplňující informace o zájemcích nehrají až tak důležitou roli, jak se původně autor domníval. Významný rozdíl se objevil jen mezi variantou 1, tj. email zcela bez informace a variantou 2, tj.

s bližšími informacemi v emailu, obzvlášť u romských zájemců o byt. U Čechů tomu bylo naopak, i když rozdíl statisticky nebyl nijak významný.

Ad 2) Experiment potvrdil, že nejvíce šancí na pozitivní odpověď mají Češi (o 23,5 % vyšší), naopak nepotvrdil, že by Ukrajinci a Vietnamci měli vyrovnané šance, podle výsledků jsou na tom Ukrajinci mnohem lépe než Vietnamci. Ti pak podle výzkumu mají téměř stejné šance jako Romové.

Ad 3) Podle výzkumu se míra diskriminace etnických menšin nemění ani v případě, kdy má pronajímatel k dispozici bližší informace o zájemci o bydlení.

Ad 4) Jak vyplývá z výsledků experimentu, většina pronajímatelů využije možnosti dozvědět se o zájemci o bydlení další doplňující informace z webových stránek.

Ad 5) Z výsledků výzkumu je patrné, že vyšší vzdělání zvyšuje šance pouze u zájemců z etnických menšin Vietnamců a Ukrajinců (asi o 17 %). Tento efekt však nemá u romských zájemců.

Bartošův výzkum probíhal ve dvou etapách a to od 17. 9. do 9. 12. 2009 a od 4. 1. do 31. 3. 2010. Během experimentu se podařilo zpracovat 1330 reakcí na rozeslané emaily.

Michael Princ v posudku Bartošovi dále vytýká několik nedostatků, jako například vztažení výsledků k celému českému trhu i přes to, že se původně zaměřoval jen na jeho část, a dále upozorňuje na již zmiňovaný nevhodný výběr romského jména. Důležitá je dle našeho názoru i poznámka, že prokázaná diskriminace není založena jen na předsudcích, jak uvádí autor, nýbrž je třeba vzít v úvahu i jiné faktory, jako např. jazykové bariéry nebo vynaložení dodatečných nákladů pronajímatele spojené s pronájmem pro cizince (náklady na překladatele apod.) Přes veškerou kritiku však Princ ohodnotil práci jako kvalitní a s hodnocením „výborně“ ji doporučil k obhajobě.

5.2 EU-MIDIS – Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech EU

EU-MIDIS je první celoevropský průzkum, který se zaměřuje na míru diskriminace Romů v přístupu k bydlení. Šetření probíhalo od května do června 2008 ve všech 27 členských státech EU, zúčastnilo se celkem 23 500 respondentů – přistěhovalců a příslušníků etnických menšin včetně 3 510 příslušníků romské komunity ze 7 členských států – Bulharska, České republiky, Maďarska, Polska, Rumunska, Řecka a Slovenska. Terénní pracovníci pomocí interview face-to-face shromáždili od každého respondenta podrobné informace z oblasti bydlení, vzdělání, náboženství apod. a zároveň respondenty požádali, aby uvedli své osobní zkušenosti s diskriminací na základě své příslušnosti k přistěhovalecké nebo etnické menšině při hledání vhodného bydlení za předchozích 5 let a za předchozích 12 měsíců.

Z průzkumu vyplynulo, že zkušenosti respondentů s diskriminací v oblasti bydlení jsou méně časté než v jiných oblastech (např. při hledání zaměstnání, při návštěvě zdravotnického zařízení, při jednání s pracovníky z oblasti školství, sociálních služeb, nebo při návštěvě restaurace apod. zařízení, při vstupu do obchodu, anebo při snaze o otevření bankovního účtu nebo získání půjčky). Příčinou patrně bude skutečnost, že jednání s úřady, školskými, či zdravotnickými institucemi i návštěva obchodů či restaurací patří k dennodenním činnostem, kdežto hledání bydlení není tak časté. V porovnání mezi jednotlivými státy, kde průzkum probíhal, vykázali nejvyšší počet zkušeností s diskriminací v oblasti bydlení respondenti z Řecka, naopak nejméně respondenti z Bulharska a Rumunska. Česká republika se pohybuje přibližně uprostřed pomyslného žebříčku, zkušenost s diskriminací v oblasti bydlení v posledních 5 letech uvedlo 20 % respondentů, 68 % respondentů nemá zkušenost s diskriminací a 12 % nevědělo. Za posledních 12 měsíců má s diskriminací na trhu s bydlením zkušenost 13 % respondentů z České republiky a 87 % respondentů v oblasti bydlení nebylo diskriminováno.

Zajímavé jsou výsledky průzkumu o povědomí respondentů o zákonech zakazující diskriminaci při nájmu nebo koupi bytu. Ze všech respondentů znalo tento právní předpis jen 27 %, 45 % odpovědělo, že žádný takový předpis není, 23 % nevědělo a 3 % respondentů odmítla odpovědět. V České republice pak o existenci právního předpisu upravujícího diskriminaci vědělo 36 % respondentů, 45 % respondentů se domnívalo, že takový předpis není, 18 % respondentů nevědělo a 1 % neodpovědělo. Tyto výsledky naznačují důvody nedostatečného ohlašování případů diskriminace souvisejících s bydlením. Téměř všichni respondenti se rozhodli takové případy neohlašovat, většina si myslí, že ohlášením diskriminace by se nic nedosáhlo a čtvrtina respondentů má obavy z důsledků ohlášení diskriminace. Obavy z negativních důsledků jako důvod neohlášení diskriminace uvedl zvláště vysoký počet respondentů - v České republice to bylo celých 44 %. Je možné, že nízká míra ohlašování případů diskriminace má za následek nízkou míru zásahů ze stran úřadů, to pak paradoxně vede i k domněnce, že ohlášení případů diskriminace nic nevyřeší.

A jaká je míra vnímání rozšíření diskriminace na základě etnického nebo přistěhovaleckého původu (bez vztahu k oblasti bydlení) v ČR 83 % respondentů uvedlo, že diskriminace je velmi nebo dosti rozšířená, 9 % se domnívá, že je diskriminace velmi nebo dosti vzácná a 1 % nevědělo. Nejvyšší uváděná míra vnímané diskriminace byla zjištěna v Maďarsku, kde uvedlo 90 % respondentů diskriminaci jako velmi nebo dosti rozšířenou.

Zajímavé výsledky vyplynuly i z analýzy ostatních proměnných jako je např. přistěhovalecký status, náboženské vyznání, tradiční náboženský oděv, jazyk, pohlaví a vzdělání. V České republice byl zjištěn významný vztah mezi mateřským jazykem a zkušenostmi s diskriminací. Respondenti, kteří běžně používali romštinu, se s diskriminací v oblasti bydlení setkávali častěji než respondenti používající český jazyk. V oblasti vzdělání z výzkumu vyplynulo, že ve všech členských státech, ve kterých průzkum probíhal, je úroveň dosaženého vzdělání velmi nízká. Zároveň byl pozorován významný vztah mezi dosaženým vzděláním a právním povědomím respondentů. Analýza oblasti příjmu domácností a zaměstnanosti prokázala rovněž úzkou souvislost

se zkušenostmi s diskriminací v oblasti bydlení. Respondenti s placeným zaměstnáním na plný úvazek mají mnohem menší zkušenost s diskriminací než respondenti nezaměstnaní. Jen pro zajímavost doplňujeme, že Česká republika uvedla nejvyšší počet respondentů, kteří mají zaměstnání (44 %) a zároveň nejnižší počet respondentů bez zaměstnání (35 %).

Z výzkumu dále vyplynulo, že respondenti v České republice (82 %), Polsku (73 %) a Maďarsku (55 %) žijí nejčastěji v bytech a spíše v oblastech větších měst, kdežto respondenti z Bulharska (81 %), Rumunska (63 %) a Řecka (54 %) žijí spíše v domech na venkově.

Výsledky šetření EU-MIDIS zpracovala agentura FRA do zprávy Podmínky bydlení Romů a přistěhovalců v Evropské unii. Tato zpráva upozorňuje na znevýhodnění Romů a přistěhovalců v oblasti soukromého a sociálního bydlení v celé Evropské unii, na diskriminaci v přístupu k bydlení, na špatné podmínky bydlení, na segregaci a nucené vystěhovávání.

Metodika obou výzkumů je od našeho experimentu odlišná, nicméně informace a zdroje z nich jsou pro nás velmi podmětné a utvrzují nás v tom, že je potřeba se problematikou diskriminace menšin v přístupu k bydlení zabývat.

6 POPIS VÝZKUMU

Praktická část diplomové práce se zabývá problematikou možné diskriminace Romů v oblasti bydlení. Klademe si otázku, zda existují nějaké komplikace a překážky znemožňující Romům zajistit si bydlení odpovídající jejich potřebám.

6.1 Cíl a hypotézy výzkumu

Tato práce si klade za cíl ověřit domněnku, že když si chce romská rodina pronajmout vhodný byt, musí vynaložit daleko větší úsilí než rodina neromská. Sekundárním cílem pak je upozornit na překážky a komplikace, se kterými se setkávají Romové v Jihlavě při shánění odpovídajícího bydlení. Zároveň se pokusíme zjistit, co tyto překážky tvoří a dále co by zvýšilo šance Romů při shánění odpovídajícího bydlení.

Hypotézy

V rámci zkoumání problému jsme stanovili tři základní hypotézy, které se budeme snažit na základě výsledků experimentu, průzkumu a analýzy dokumentů potvrdit či vyvrátit.

Hypotéza č. 1

Soukromí pronajímatelé a zástupci realitních kanceláří mají tendenci diskriminovat romské klienty.

Hypotéza č. 2

Soukromí pronajímatelé neumožní romské rodině nahlášení trvalého pobytu na adresu pronajímaného bytu.

Hypotéza č. 3

Obecní byty jsou pro Romy dostupnější než byty od soukromých pronajímatelů.

6.2 Charakteristika výzkumného vzorku a metody sběru dat

Jako metodu zjištění překážek, které musí Romové překonávat při hledání vhodného bydlení, jsem zvolila jednoduchý experiment. Paní I. odpovídala na inzeráty s nabídkou pronájmu bytu v Jihlavě a ve dvou případech na inzerát s nabídkou prodeje bytu. Jednalo se především o inzeráty z novin Jihlavské listy, o inzeráty z internetových stránek bezrealitky.cz a v několika případech i o nabídky realitních kanceláří. Volbu nabídek bytů k pronájmu jsme neomezili ani velikostí bytu, ani cenou bytu. Vynechali jsme pouze nabídky pronájmů bytů s podle nás nadstandardním a luxusním vybavením (např. vířivka, bazén apod.) a naopak nabídky k pronájmu bytů s nízkou úrovní kvality bydlení (např. společné WC na chodbě). Lokalitou pro prováděný experiment bylo město Jihlava. Experiment probíhal v období ledna až února 2012. Cílem experimentu bylo ověřit, zda má romská rodina skutečně problém sehnat vhodné bydlení a případně co tvoří překážky při shánění odpovídajícího bytu.

Paní I. je zástupkyní čtyřčlenné romské rodiny, dvě děti navštěvují základní školu, oba rodiče oficiálně pracují (paní I. jako pracovnice v sociálních službách, její manžel jako dělník), všichni mluví česky, podle vzhledu a například i podle příjmení je zřejmé, že jsou Romové. Od předchozích pronajímatelů mohou dostat jen skvělé doporučení, nájemné platí včas, k bytu i k jeho vybavení se chovali vždy „jako k vlastnímu“, sousedské vztahy měli dobré, o společné prostory se pravidelně starají, nikdy nepořádali žádné oslavy, které ruší okolí apod. Od zaměstnavatele mohou dostat také jen samé pozitivní reference. Tato doporučení pro potřeby experimentu v písemné podobě paní I. připravené neměla, na vyžádání pronajímatelů je však mohla doložit.

Jsme si vědomi, že rozhodování pronajímatelů bytů ovlivňuje celá řada faktorů a to, že byt pronajmou jinému zájemci, nemusí být tedy projevem rasové diskriminace.

6.3 Zpracování údajů

Hypotéza č. 1

Soukromí pronajímatelé a zástupci realitních kanceláří mají tendenci diskriminovat romské klienty.

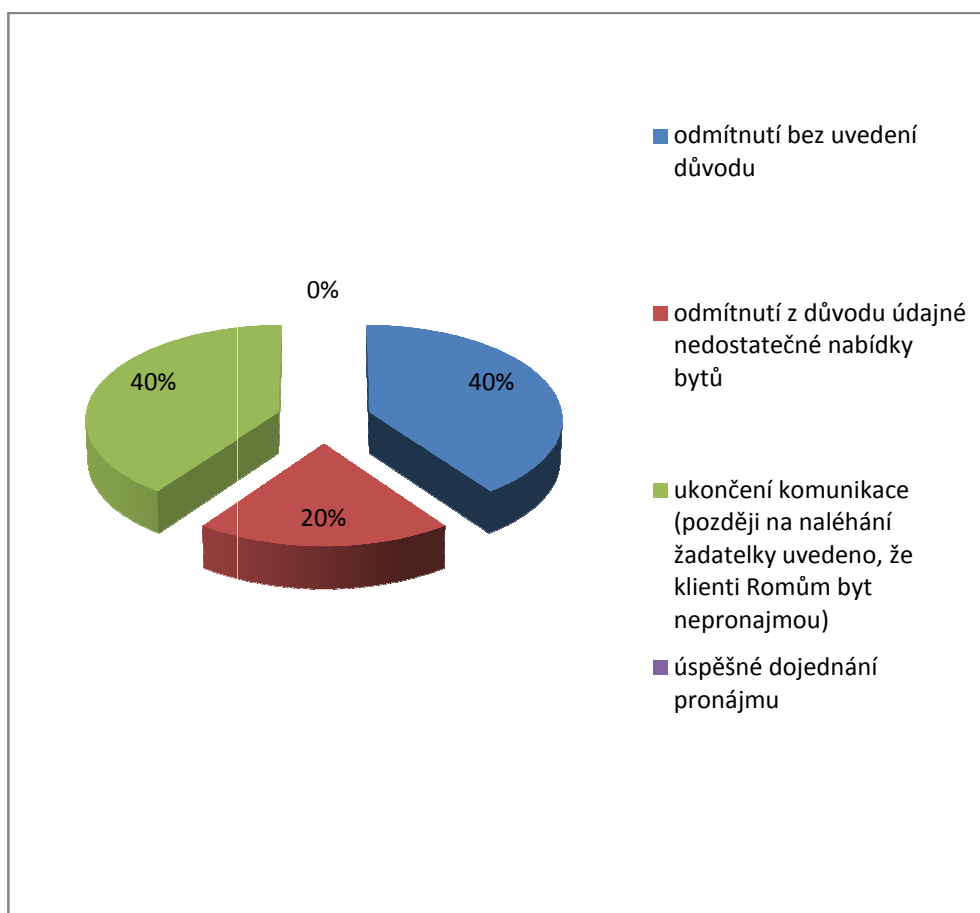
Realitní kanceláře

Paní I. se v rámci experimentu obrátila na pět jihlavských realitních kanceláří s žádostí o zprostředkování pronájmu bytu. Všechny realitní kanceláře osobně navštívila a makléři dvou z nich ji jako Romku rovnou odmítli a tvrdili, že mají přísný zákaz Romům byty z jejich nabídky pronajímat. Zde je důležité poznamenat, že v obou kancelářích paní I. nebyla poprvé, ale opakovaně. Před půl rokem zde totiž opravdu sháněla pronájem bytu, ovšem také neúspěšně. Zástupci zbylých tří realitních kanceláří sice vyslechli konkrétní zakázku paní I., v jedné však uvedli, že „nic takového“ jí momentálně nemohou nabídnout, ve zbylých dvou uvedli, že se pokusí v co nejkratší době pronájem bytu zprostředkovat, na telefonní číslo či emailovou adresu se však už nikdo neozval. Na opakovaný dotaz pak v těchto dvou realitních kancelářích uvedli, že je jim moc líto, ale že jejich klienti odmítají Romům byt pronajmout. A to ani v případě, že by paní I. mohla předložit písemné doporučení od současného pronajímatele bytu anebo v případě, že mohla dát telefonní kontakt na tohoto pronajímatele, který by dobré zkušenosti s touto rodinou mohl potvrdit.

Na další dvě realitní kanceláře se paní I. obrátila (také osobně) s žádostí o zprostředkování koupě bytu. V ani jednom případě neuspěla, resp. vyjednávání skončilo na „mrtvém bodě“. Více než měsíc od oslovení zástupců realitní kanceláře stále paní I. čeká na zprostředkování prohlídky vybraného bytu. Paní I. uvedla, že i přes to, že vyloženě odmítnuta nebyla v žádné z těchto dvou realitních kancelářích, od začátku si byla podle chování makléřů jista, že neuspěje. Nutno podotknout, že i přes to, že se jednalo o fiktivní poptávku koupě bytu, paní I. byla dopředu připravena, a myslím, že dostatečně

věrohodně, odpovědět na různé otázky makléřů od způsobu financování koupě bytu až po termín možného vyřízení všech formalit.

Graf 1: Výsledky experimentu při žádosti o pronájem bytu u realitních kancelářích

Nabídka pronájmu od soukromých pronajímatelů v inzerátech

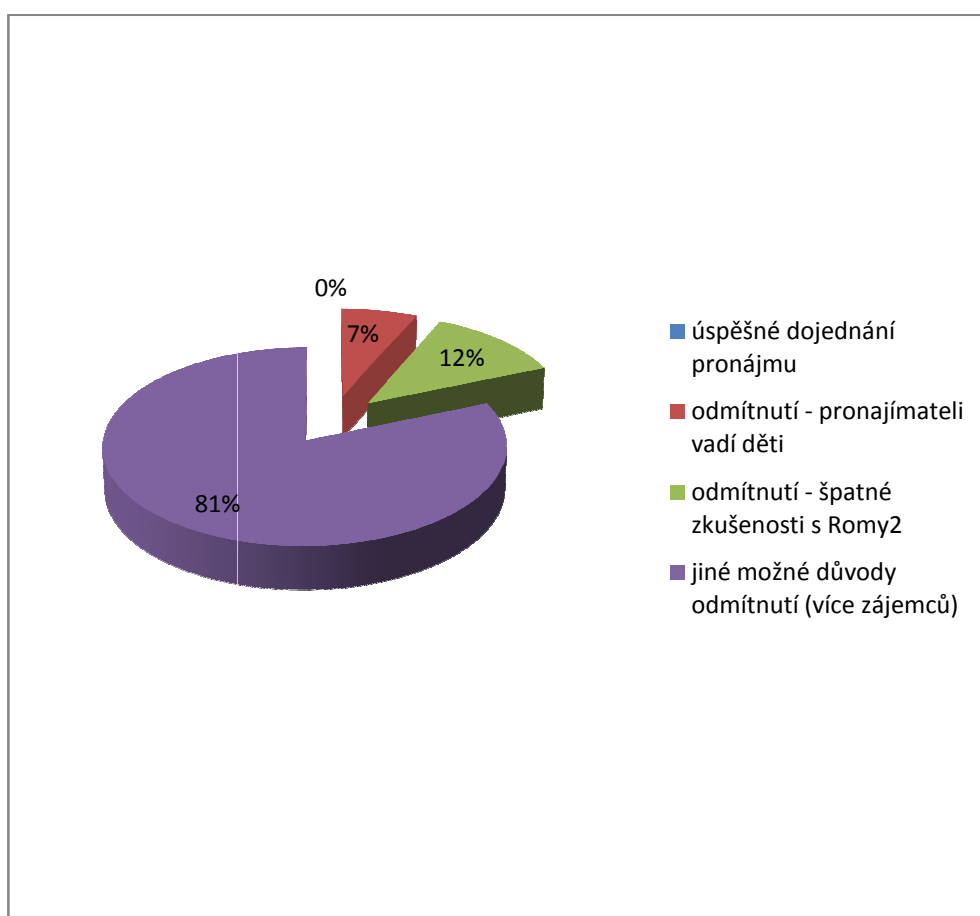
Paní I. v rámci experimentu reagovala na inzeráty s nabídkou pronájmu bytu. Celkem se jednalo o 30 nabídek pronájmu bytu, na 4 čísla se nepodařilo paní I. dovolat (byla nedostupná, nebo telefon nezvedali), v jednom případě byl byt už pronajatý. První kontakt byl ve všech 25 případech telefonní a nutno zde podotknout, že paní I. mluví česky dokonale a jsem si téměř jistá, že nikdo nepoznal, že hovoří s Romkou. Vyzkoušeli jsme více způsobů oslovení

pronajímatelů – v 10 případech paní I. rovnou pronajímateli řekla, že je Romka, z toho u 5 přidala ještě podrobnější informace, jako např. že jsou s manželem pracující a mají dvě děti a že vždy řádně platí nájem, což mohou doložit doporučením od stávajícího pronajímatele. V ostatních případech naopak pronajímateli neřekla, že se jedná o romskou rodinu. Výsledky jsou následující: Ve 2 případech, kdy paní I. řekla, že se jedná o romskou rodinu, ale nevedla další informace o sobě, jí pronajímatelé odpověděli, že jim Romové, i přes to, že nejsou rasisté, vadí. Jako důvod pak uvedli, že byt je nový, nebo měli obavy z velkého počtu lidí v bytě. Ve 3 případech pak nevadí pronajímateli, ale sousedům a „slušným lidem v baráku“. Ve 2 případech, kdy paní I. uvedla i podrobnější informace o své rodině, pronajímatelé odpověděli, že jim vadí děti, nebo že byt není vhodný pro rodinu s dětmi. V jednom případě pronajímatel „si to musí rozmyslet“ a požádal paní I. aby počkala, že se sám ozve. Neozval se a ani telefon už později nezvedl. Ve dvou případech pronajímatelé uvedli, že jim „slušní Romové“ nevadí a domluvili si s paní I. termín prohlídky bytu. Po této prohlídce však v obou případech dali pronajímatelé přednost jinému zájemci.

V ostatních 15 reakcích na inzerát nabízející pronájem bytu paní I. nevedla, že je Romka a domluvila si prohlídku bytu. U 13 bytů se paní I. dozvěděla, že o byt je více zájemců. U dvou bytů pak nebylo zřejmé, zda je rodina paní I. jedinými zájemci, nebo je zájemců několik. Během dvou prohlídek se paní I. od pronajímatelů dozvěděla, že Romům byt nepronajmou po špatných předešlých zkušenostech. Samozřejmě ale paní I. ujistili, že nejsou rasisti a proti ní osobně nic nemají. V jednom případě vadily pronajímateli dvě školou povinné děti paní I. a to i přes to, že se jednalo o byt 2 + 1 a v textu inzerátu nic podobného uvedeno nebylo. U ostatních 12 bytů pronajímatelé romskou národnost nijak nekomentovali. Ve všech případech pronajímatel rodině paní I. byt nepronajal, jako důvod většinou uvedli, že o byt mají zájem i zájemci v pořadí před nimi. Kuriózní situace nastala těsně po jedné prohlídce bytu, kdy ještě před domem volal pronajímatel manželovi paní I. (v bytě byli na prohlídce oba) a řekl: „Tak ty před váma z toho vycouvali. Byt je volný, jestli ho ještě chcete.“ Manžel paní I. se překvapeně zeptal, jestli se tedy mají

vrátit a domluvit podrobnosti. Pronajímatel začal podle manžela paní I. doslova koktat a vykládat, že se jedná o omyl. Bylo prý jasné, že pronajímatel si popletl telefonní čísla a zřejmě byla právě rodina paní I. „ta co z toho vycouvala“.

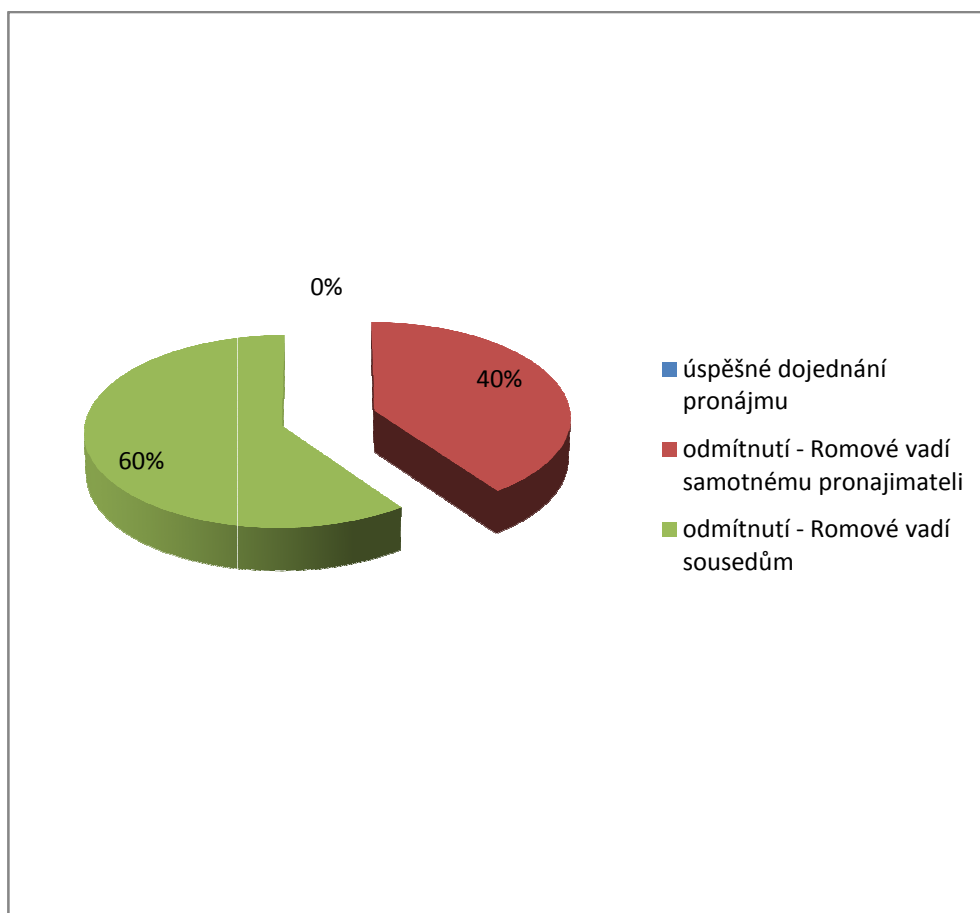
Graf 2: Výsledky experimentu při žádosti o pronájem bytu u soukromých pronajímatelů – 15 žádostí o pronájem bytu, kdy žadatelka neuvede skutečnost, že je romské národnosti

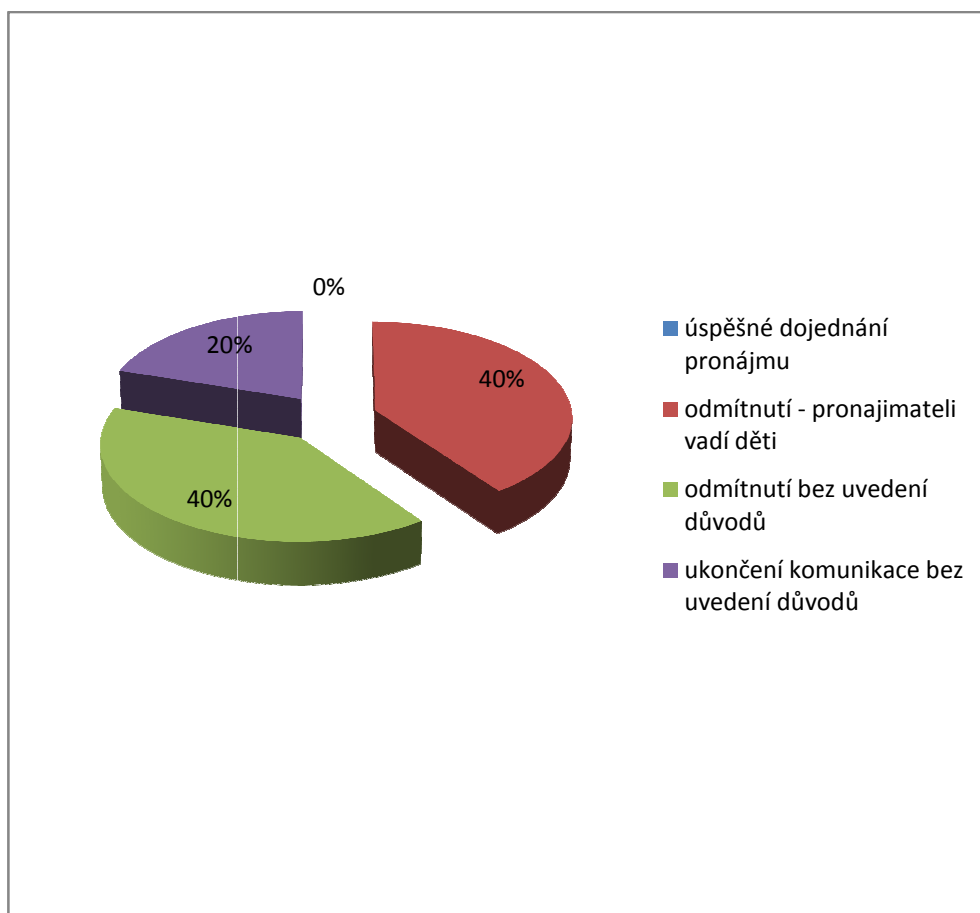
Graf č. 3 a 4

Výsledky experimentu při žádosti o pronájem bytu u soukromých pronajímatelů – 10 žádostí o pronájem bytu, kdy žadatelka v pěti případech uvádí pouze skutečnost, že je romské národnosti a v dalších pěti případech přidá i konkrétní údaje o sobě a o své rodině

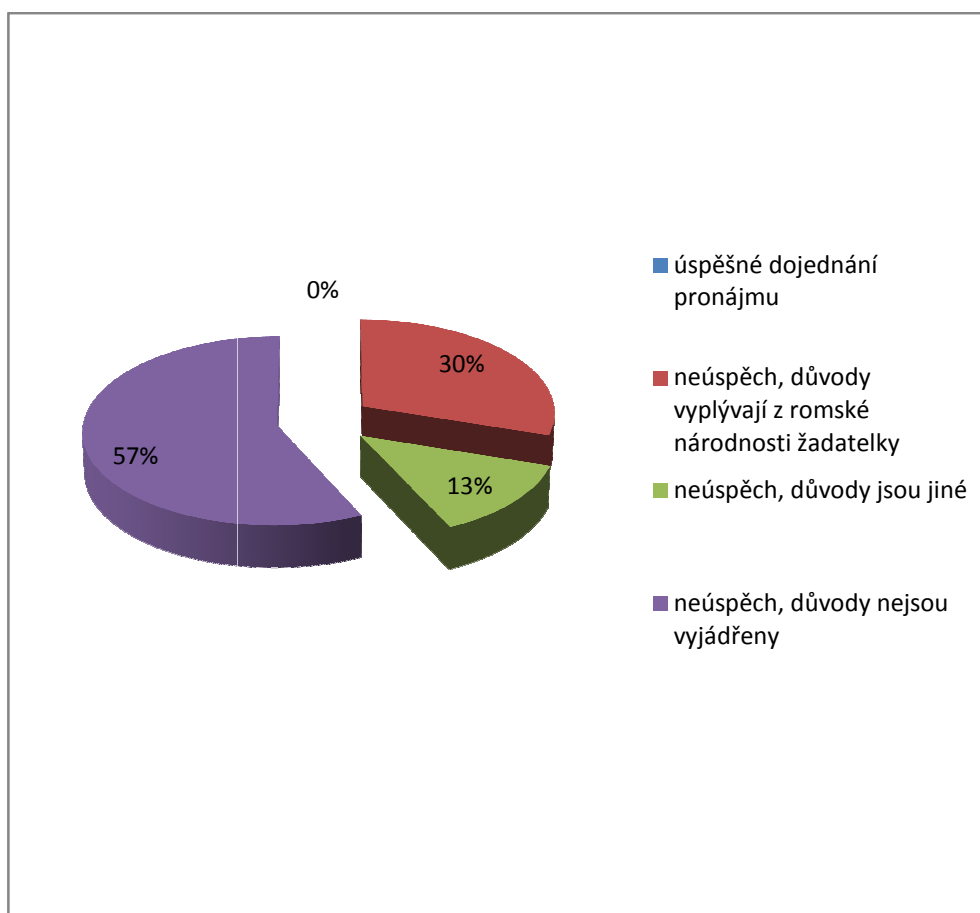
Graf 3: Žadatelka uvedla pouze informaci o romské národnosti

Graf 4: Žadatelka uvedla informaci o romské národnosti a informaci o své rodině

Graf 5: Přehled úspěšných a neúspěšných pokusů o pronájem bytu (u realitních kanceláří a soukromých pronajímatelů)

Průzkum mezi realitními makléři

O tom, že situace Romů při shánění bydlení není jednoduchá, asi není pochyb. Co by ale měli Romové udělat, aby byla jejich situace v otázce bydlení lepší? Rozhodla jsem se proto, že se obrátím na realitní makléře, jako na odborníky, s žádostí o radu. Na přelomu února a března 2012 jsem realitním makléřům rozeslala emailem dopis a položila jim otázku: „**Co by z Vašeho pohledu zvýšilo šance Romů při shánění odpovídajícího bydlení?**“ Oslovila jsem celkem 105 realitních makléřů, z toho 19 bylo z realitních kanceláří nabízejících byt v Jihlavě. Emaily jsem nerozesílala hromadnou poštou, ale každému jednotlivě, s konkrétním oslovením jména. Domnívám se totiž, že adresně zaslané emaily mají větší šanci na odpověď. V průvodním emailu jsem

také přislíbila naprostou anonymitu při zpracovávání odpovědí. Ze 105 oslovených odpovědělo na moji otázku 41 realitních makléřů, 4 z nich byli z realitních kanceláří nabízejících byt v Jihlavě. Tři odpovědi byly omluvné, s konstatováním, že se k této problematice makléři nebudou vyjadřovat. Zbývajících 38 emailů obsahovalo odpověď na moji otázku, z toho 2 realitní makléřky byly ochotné podělit se o své zkušenosti v telefonickém rozhovoru.

Odpovědi realitních makléřů:

Všichni realitní makléři, kteří odpověděli na můj dotaz, mají zkušenosti s romskými klienty. Někteří uváděli dobré zkušenosti s Romy, dodali, že při jednání s nimi nevznikl žádný problém ani žádná nepříjemná situace. Přesto musíme konstatovat, že většina těchto makléřů má zkušenosti negativní. Podrobný popis jejich zkušeností zabral převážnou část textu odpovědi. Největší problémy, které podle realitních makléřů mají Romové při bydlení v pronajatém bytě, jsou především neplacení nájemného, nebo v lepším případě nedodržení termínu placení nájemného. Dále pak více osob žijících v bytě, než je nahlášeno, špatný vztah k cizímu majetku, ničení a vybydlení pronajatých bytů, nebo také nedodržování domovního řádu, špatná nebo žádná péče o společné prostory, nedobré vztahy se sousedy a v neposlední řadě i hlučnost a rušení nočního klidu.

Z odpovědí vyplynulo, že téměř všichni realitní makléři se setkali s hledáním pronájmu bytu pro romské klienty, resp. byli požádáni o zprostředkování pronájmu bytu, ve dvou případech romským rodinám zprostředkovali prodej bytu. O zkušenosti se zprostředkováním koupě bytu Romům se nezmínil nikdo.

Většina makléřů uvedla, že komunikace s romskými klienty jim nepůsobí potíže a že jim samotným „Romové nevadí“. Dle jejich slov však s romským etnikem mají problémy pronajímatelé bytů, kteří otevřeně přiznávají, že byty Romům nepronajmou. Z tohoto důvodu se pak spolupráci s romskými žadateli o byt brání i samotné realitní kanceláře.

Jeden realitní makléř uvedl, že: „jde o zbytečně nafouknutou bublinu a oni (Romové pozn.) si vždycky nějaký bydlení najdou.“ Dva realitní makléři odpověděli, že Romové v oblasti bydlení nejsou diskriminováni.

U několika odpovědí mě překvapila informace, že Romové sami už při telefonickém jednání jako první věc uvedou, že jsou Romové.

Konkrétní a seriózní radu, co by zvýšilo šanci Romů při shánění vhodného bydlení, mi poskytlo jen velmi málo realitních makléřů. Naopak navrhovali například aby: „...nelhali, ... pracovali a platili, ...neničili byt, ...neotravovali sousedy, ...chovali se normálně jako všichni, ...úplně se změnili, ...nemočili a nekáleli na chodbách, ...nebyli Romové“ apod.

Zajímavý byl návrh kladných referencí a doporučení od předchozích pronajímatelů bytů, nebo například od zaměstnavatele. Písemnou formou nebo na telefonický dotaz by předchozí pronajímatel sdělil informace jako např. „Nájemné platili vždy včas, k bytu a k vybavení v něm se chovali dobře, pravidelně se starali o společné prostory bytu, noční klid nerušili a se sousedy vycházeli dobře.“ Zaměstnavatel by pak mohl předat podobné zkušenosti ze zaměstnání.

Dvě realitní makléřky byly ochotné sdělit mi své zkušenosti při telefonickém rozhovoru. Obě měly kladné i negativní zkušenosti s jednáním s romskými klienty. Uvedly, že ze svých zkušeností mohou usuzovat, že Romové jsou proti majoritní společnosti výrazně znevýhodnění. Jako důvod uvádí hlavně postoje a předsudky lidí. Zajímavé je tvrzení, že Romové jsou proti majoritě znevýhodnění nejen ve smyslu přístupu k bydlení, ale rovněž i v rovnocennosti při jednání. Dovolím si citovat jednu z makléřek: „každý se je snaží „ošulit“, jak jen to jde.“ Rovněž obě uvedly, že situace by mohla být lepší při koupi nebo prodeji bytu než v případě hledání pronájmu bytu. Domnívají se, že v tomto případě by mohli být bráni více jako rovnocenní partneři. Jde však jen o domněnku, neboť ani jedna se dosud se zprostředkováním prodeje či koupě bytu romským klientům nesetkala. Na tomto místě stojí za to připomenout, že Frištenská uvádí: „Pokud chce

romský zákazník byt koupit, dají se běžně očekávat velké, těžko překonatelné problémy s klientem, který byt prodává a který takovému zájemci svůj byt prodat odmítá.“ (Bandyová a kol., 2000, s. 28)

Hypotéza č. 2

Soukromí pronajímatelé neumožní romské rodině nahlášení trvalého pobytu na adresu pronajímaného bytu.

Z experimentu, který jsme provedli, jednoznačně vyplynulo, že soukromí pronajímatelé si nepřejí, aby si romská rodina nahlásila na adresu pronajatého bytu trvalý pobyt. S podmínkou naší „figurantky“ paní I., že si v bytě nahlásí ona i celá její rodina trvalé bydliště nesouhlasil ani jeden soukromí pronajímatel, někteří doslova uváděli: „tak s tím určitě nepočítejte!“ V jednom případě se nám podařilo zjistit, že úspěšní zájemci o pronájem bytu si v bytě trvalé bydliště nahlásit mohli, ale uvědomujeme si, že z tohoto případu nemůžeme dělat závěry, neboť mohlo jít o výjimku.

Hypotéza č. 3

Obecní byty jsou pro Romy dostupnější než byty od soukromých pronajímatelů.

Jak jsem již uvedla v teoretické části práce, město Jihlava hospodaří s bytovým fondem na základě pravidel, jež jsou uvedeny v dokumentu Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava. V následující části práce se pokusíme analyzovat tento dokument v souvislosti s antidiskriminačním zákonem a zároveň pomocí Doporučení veřejného ochránce práv.

Analýza dokumentu „Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava“ (dále jen Mechanismus) :

První kapitola Mechanismu obsahuje obecná ustanovení, definuje kdo je žadatelem, nájemcem, účastníkem výběrového řízení a vítězem výběrového řízení. Dále jsou zde uvedeny typy bytů, kterých se tento dokument týká. Jsou

to byty se smluvním nájemným, které jsou určeny pro účastníka vybraného ve výběrovém řízení, dočasná bytová náhrada určená vlastníku nemovitosti, který bude provádět takové práce, že byt nebo dům nelze obývat. V tomto případě je nutné zaplatit kauci a smlouva se uzavírá pouze na dobu určitou. Dále pak mechanismus upravuje hospodaření s byty zvláštního určení, jež určeny zdravotně postiženým osobám, byty v domech s pečovatelskou službou pro osoby se sníženou soběstačností a také náhradní ubytování pro neplatiče, které je poskytováno na základě výpovědi z nájmu bytu ve vlastnictví statutárního města Jihlava z důvodu neplacení nájemného a v neposlední řadě i přechodné ubytování v ubytovnách, jež je poskytováno občanům, kteří potřebují dočasně řešit svou bytovou situaci.

Druhá kapitola pak obsahuje i obecné podmínky pro uzavření nájemní smlouvy. Mimo jiné stanovuje, že žadatel nesmí mít vůči statutárnímu městu Jihlava nevypořádané závazky.

Třetí kapitola v jednotlivých člancích popisuje způsoby poskytování výše uvedených typů bytů a jejich přístupnost.

Čtvrtá kapitola v jednotlivých člancích upravuje způsob poskytování náhradního ubytování a přechodného ubytování.

Pátá kapitola stanovuje způsob ukončení nájemního vztahu a uzavření nájemní smlouvy k bytu v zájmu statutárního města Jihlava a stanovuje způsob výměny bytu s dluhem a šestá kapitola obsahuje ostatní ujednání. Mimo jiné je v šesté kapitole zmíněna i možnost rady města Jihlava rozhodnout o poskytnutí bytu i v případě, že žadatel nesplňuje podmínky dané tímto mechanismem, pokud existují důvody hodné zvláštního zřetele.

Protože v této práci se zaměřujeme na problémy romských rodin sehnat odpovídající bydlení i v případě, že mají zajištěný příjem, omezím podrobnější rozbor pouze na třetí kapitolu, čl. 1 – Byty se smluvním nájemným. Důvodem je předpoklad, že ostatní typy bytů, které Mechanismus upravuje (tzn. dočasná bytová náhrady, byty zvláštního určení, byty v domech s pečovatelskou

službou, náhradní ubytování pro neplatiče a přechodné ubytování v ubytovnách), taková rodina využije jen výjimečně. Lze se totiž domnívat, že právě pravidla obsažená v tomto článku mohou mít nepřímo diskriminační dopad na romské a nízkopříjmové rodiny.

V kapitole 3, v čl. 1 je uvedeno, že byty se smluvním nájemným jsou standardní byty všech velikostí a jsou přístupné pro účastníka vybraného ve výběrovém řízení. Oznámení o výběrovém řízení je zveřejněné na informační tabuli Magistrátu města Jihlavy a na internetových stránkách města. V oznámení o výběrovém řízení jsou uvedeny podrobné informace ke každému bytu (např. velikost a specifikace kvality bytu), základní vyvolávací výše nájemného, maximální počet osob, pro který je byt určen a další informace. Prostudujeme-li Doporučení veřejného ochránce práv, pak právě výše zmiňované omezení maximálního počtu osob při výběru bytu může být diskriminující. Desatero rovného zacházení v přístupu k bydlení (které je součástí Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadatelem o pronájem obecního bytu) uvádí: „Počet dětí nebo členů domácnosti jako kritérium při posuzování žadatele o obecní byt je s vysokou pravděpodobností možné považovat za nepřímo diskriminační z důvodu etnicity (vůči Romům).“ V Jihlavě sice není počet dětí kritériem, za které by žadatelé dostali určitý počet bodů, existuje zde ale omezení, které některým rodinám v podstatě nedává ani možnost o byt se smluvním nájemným žádat. Například podle oznámení o výběrovém řízení na pronájem bytů se smluvním nájemným ze dne 13. 10. 2011 měl bytový fond města Jihlava volných 6 bytů. Jednalo se o jeden byt 3 + 1, tři byty 2 + 1 a dva byty 1 + 1. Maximální počet osob, které mohly byt užívat, byl určen následovně: 3 + 1 max. 6 osob, 2 + 1 max. 4 nebo 5 osob, 1 + 1 max. 2 osoby. Početnější rodiny (samozřejmě nemusí jít jen o romské) se tedy výběrového řízení v podstatě nemohou účastnit. Lze tedy konstatovat, že v tomto případě se jedná o nepřímou diskriminaci. Jak uvádí ombudsman (Motejl, 2010) v Desateru rovného zacházení s byty: „...není podstatné, zdali má obec v úmyslu žadatele protiprávně znevýhodňovat (diskriminovat), ale zda vytvořená pravidla mají diskriminační dopad.“

Dalším diskriminačním prvkem je způsob určení vítěze výběrového řízení. V kapitole 3, čl. 9 se uvádí: „Účastník výběrového řízení, který nabídne nejvyšší nájemné, se stává vítězem výběrového řízení.“ Každý účastník výběrového řízení nabídne vyšší nájemného, kterou je ochotný a schopný akceptovat, nejvyšší nabídka vyhrává. Tento způsob výběru vítěze mezi zájemci o byt by byl v pořádku, pokud by se jednalo o běžného pronajímatele, pro kterého je logicky nejdůležitější zisk. V případě obce je tomu, dle Doporučení ombudsmana (Motejl, 2010), jinak. Obec je mimo jiné povinna řídit se zákonem o obcích (zákon č. 128/2000 Sb.), kde je v § 35 odst. 2 uvedeno, že: „Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení,...“ Obec má se svým majetkem nakládat hospodárně a ekonomicky, ale zisk by pro ni neměl být prioritou. Je tedy zřejmé, že způsob výběru vítěze mezi zájemci o pronájem bytu ve vlastnictví statutárního města Jihlava nepřímo diskriminuje nízkopříjmové rodiny, tzn. osamělé rodiče s dětmi, zdravotně postižené, nezaměstnané, apod. Tato skupina osob samozřejmě nemůže nabídnout částku vyšší než ostatní.

I přes to, že se domníváme, že pravidla města Jihlava pro hospodaření s bytovým fondem mohou mít nepřímo diskriminační dopad, lze říci, že Romové mají možnost získat obecní byt se smluvním nájemným bez ohledu na jejich příslušnost k romské menšině, stejně jako občané majoritní společnosti. V porovnání s pronájmem bytů od soukromých pronajímatelů jsou šance Romů pronajmout si obecní byt, po splnění několika základních podmínek, výrazně vyšší.

6.4 Interpretace výsledků

Hypotéza č. 1

Soukromí pronajímatelé a zástupci realitních kanceláří mají tendenci diskriminovat romské klienty.

Během celého experimentu se rodině paní I. nepodařilo pronajmout ani jeden byt. Z grafu č. 4 je zcela patrné, že neúspěch při pronájmu bytu ze strany romské žadatelky byl stoprocentní. Celých 30 % případů pokusu o pronájem skončilo jednoznačným odmítnutím z diskriminačních důvodů. Ve většině případů neúspěšného pronájmu bytu (celých 57 %) nebyly uvedeny žádné konkrétní údaje. Můžeme se tedy jen domnívat, zda tyto důvody měly nějaký skrytý diskriminační základ. V tuto chvíli musíme znovu zopakovat, že jsme si vědomi faktu, že důvodů proč paní I., resp. její rodina nebyla úspěšná při hledání pronájmu bytu, může být celá řada. Víme, že tento náš experiment jednoznačně nemůže prokázat diskriminaci Romů při shánění odpovídajícího bydlení. Přesto však můžeme jednoznačně konstatovat, že v jihlavském regionu existuje 30ti procentní pravděpodobnost, že romský původ Vám znemožní pronajmout si byt. A toto číslo, je podle našeho názoru, dost vysoké.

Lze říci, že hypotéza číslo jedna se potvrdila, soukromí pronajímatelé a zástupci realitních kanceláří mají tendenci romské klienty diskriminovat.

Hypotéza č. 2

Soukromí pronajímatelé neumožní romské rodině nahlášení trvalého pobytu na adresu pronajímaného bytu.

Během experimentu s podmínkou paní I., že si v bytě ona i celá její rodina nahlásí trvalý pobyt, nesouhlasil ani jeden z pronajímatelů. Je tedy zřejmé, že i hypotéza číslo dvě se potvrdila.

Hypotéza č. 3

Obecní byty jsou pro Romy dostupnější než byty od soukromých pronajímatelů.

Na základě rozboru dokumentu Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava a na základě experimentu, který jsme provedli, můžeme konstatovat, že v porovnání s pronájmem bytů od soukromých pronajímatelů jsou šance Romů pronajmout si obecní byt,

po splnění několika základních podmínek, výrazně vyšší. Hypotéza číslo tři se potvrdila, obecní byty jsou pro Romy dostupnější než byty od soukromých pronajímatelů.

6.5 Možnosti řešení

Navrhnout řešení tak rozsáhlé problematiky, jako je zlepšení možností získat bydlení pro romské žadatele, je mimořádně náročný úkol. Kromě komplexní a dlouhodobé sociální práce s Romy zaměřené na všechny oblasti (bydlení, vzdělání, zaměstnání apod.) je nutné i aktivní zapojení všech stran, nejen Romů, ale i samosprávy na úrovni obce a kraje.

Za důležité považujeme převedení všech papírových koncepcí, návrhů a strategií i do praxe. Myslím, že je k tomu ideální doba, zvláště když je možné na řadu projektů čerpat finance z evropských fondů.

Pokud mám navrhnout řešení přímo ve městě Jihlava, pokusím se inspirovat ve městech (ČR i EU), kde se o řešení této problematiky již snaží. Několik konkrétních případů ze zahraničí je pak uvedeno v příloze č. 1.

Myslím si, že je v Jihlavě nutné začít dialog a intenzivní spolupráci trojkoalice – Romové, obec, neziskový sektor. Nastínit požadavky a možnosti je pro začátek nutností, aby se nejednalo jen o nahodilé a nepromyšlené pokusy. Neziskový sektor by se měl stát obci významným partnerem při nastavení politiky řešení romské problematiky a jakýmsi prostředníkem mezi obcí a romskou menšinou, tak jak je tomu např. v Rakousku. Zde asociace zabývající se romskou problematikou spolupracuje s městskými radami a místními orgány, aktivně se zapojuje do návrhů řešení a při rozhodování těchto orgánů má hlas poradní.

Jako další krok navrhuji zřízení kontaktního místa, které by sloužilo lidem, kteří ztratili bydlení, anebo jsou touto ztrátou ohroženi. Toto kontaktní místo a celý dále popsany systém pomoci nemusí být určen jen pro Romy, ale může sloužit všem obyvatelům Jihlavy, kteří mají vážné problémy s bydlením.

Hlavním úkolem kontaktního místa by pak ve spolupráci s jinými organizacemi byla poradenská činnost vedoucí (v případě že je to možné) udržet stávající bydlení anebo k nasměrování na program třístupňového podporovaného bydlení či jiné vhodné sociální služby (Lux, 2010, s. 54-55).

Program třístupňového podporovaného bydlení by vznikl ve spolupráci statutárního města Jihlava a neziskové organizace. Ideální by, dle našeho názoru, byla Oblastní charita Jihlava, která má s romskými klienty bohaté zkušenosti, práci s nimi se dlouhodobě věnuje a jihlavští Romové k ní mají důvěru. Systém třístupňového propustného bydlení už několik let realizuje v Moravskoslezském kraji sdružení Centrom, o. s. (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2010, s. 80)

Statutární město Jihlava by část bytového fondu, který má ve svém vlastnictví, vyčlenilo právě na projekt třístupňového, oboustranně propustného bydlení. Na nutných opravách a úpravách bytů by se mohli podílet Romové, kteří by měli zájem v bytech bydlet. Jednak by byli aktivně zapojeni do projektu, což by zvýšilo jejich motivaci udržet si dlouhodobě tento byt, zároveňby to zlepšilo jejich vztah k bytu a v neposlední řadě by získali aspoň krátkodobé zaměstnání. Podobným způsobem se podařilo před dvěma lety opravit 14 bytových jednotek v Karlovarském kraji v obci Toužim, byty však nebyly ve vlastnictví obce, ale občanského sdružení Český západ (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2010, str. 80).

Hlavním realizátorem by byla nezisková organizace, která by ve spolupráci se statutárním městem Jihlava zajišťovala terénní sociální služby a poradenství, vedoucí ke zvýšení kompetencí k udržení dlouhodobého bydlení a postupnému osamostatňování se. Stejně jako navrhuje Lux ve své koncepci, první stupeň by bylo krátkodobé krizové ubytování typu azylového domu, druhý stupeň bydlení s terénními sociálními službami a třetí stupeň dlouhodobé samostatné nájemní bydlení (Lux 2010, s. 54 – 57). Postup (obousměrný) jednotlivými stupni by byl dle individuálních schopností a možností klienta. Tento postup se osvědčil např. na Slovensku, naopak Švédsko má

u tohoto modelu striktně danou dobu pobytu klientů v jednotlivých stupních (Lux 2010, s. 49).

Dalším návrhem je pak tzv. cílená garance. Tento model by využili jednak úspěšní klienti třístupňového modelu propustného bydlení a jednak rodiny, které sice mají dostatečné kompetence udržet si dlouhodobé nájemní bydlení, ale není pro ně dostupné z důvodu nízkých příjmů anebo např. diskriminace. Jak jsem již popsala v kapitole „Legislativa, politika, strategie“, nájemní smlouva by zde byla uzavřena mezi nájemcem a pronajímatelem, nezisková organizace či statutární města Jihlava by pak byly garantem placení nájemného a náhrady škody při poškození majetku (Lux 2010, str. 6). Tento model, tedy cílená garance, by byl patrně vhodným řešením pro rodinu paní I. a i pro všechny romské rodiny, které se od neromských rodin ničím neliší, ale z důvodů diskriminace mají obtížný přístup k vhodnému bydlení.

Za důležité pak považuji i změnu Mechanismu hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava v souladu s Antidiskriminačním zákonem a Doporučením veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu.

ZÁVĚR

Pokud jsme v úvodu práce označili průzkum možností bydlení Romů v regionu Vysočina za odvážný krok, nyní, v závěru, tento krok můžeme nazvat spíše jako tápání ve tmě. Ačkoliv základní předpoklad, že Romové mají ve shánění optimálního bydlení omezenější možnosti než lidé z majoritní společnosti, byl splněn, přesto základní otázka zůstává nezodpovězena. Znovu se tedy ptáme, proč romské rodiny, ničím se nelišící od běžných neromských rodin, musí ve svém „pachtění“ za lepším bydlením překonávat tolik překážek?

Naším cílem bylo prokázat, že Romové jsou při získávání bydlení diskriminováni, a to nejen u jednotlivých pronajímatelů, ale např. i u realitních kanceláří či dokonce u státních institucí, jako je třeba magistrát. Tento předpoklad byl potvrzen, a to díky jednoduchému experimentu. Stačilo, aby romská žadatelka o byt oslovila přímo pronajímatele či zašla do realitní kanceláře. Výsledky jsou jednoznačné – během celého experimentu se paní I. nepodařilo sehnat ani jeden byt a důvodem minimálně ve 30 % případů byl právě její romský původ.

Jsme si vědomi toho, že experiment byl jednoduchý a že jistě existuje spousta proměnných, které měly na výsledek našeho průzkumu vliv. Zároveň si však uvědomujeme, že diplomová práce, která jednoznačně potvrdí diskriminaci Romů na trhu s byty, se stane okamžitě trnem v oku spoustě lidí. Tento fakt jsme si ověřili již v průběhu průzkumu, kdy docházelo k neshodám s účastníky experimentu, byli jsme dokonce slovně napadáni a osočováni, že se zastáváme Romů. Zachovat profesionální odstup od takového průzkumu bylo tedy velmi obtížné.

Nyní, v závěru práce, bychom chtěli znovu apelovat na veškeré instituce, které mohou Romům pomoci při jejich snaze začít žít jako všichni ostatní a připomínáme zde návrhy, které by mohly k vyřešení dané problematiky přispět: Jednak je to aktivní spolupráce samotných Romů s neziskovým sektorem a se zástupci samosprávy obcí, dále pak zavedení do praxe systému

třístupňového propustného bydlení a cílené garance, a v neposlední řadě i vyčlenění části bytového fondu města právě pro potřeby sociálního bydlení a změna mechanismu hospodaření s byty ve vlastnictví města.

Ačkoliv práce byla původně určena především pro sociální pracovníky, zabývajícími se romskou problematikou, po zkušenostech při experimentu doporučujeme její prostudování všem lidem v této republice. A těmto lidem chceme vzkázat: „Až si večer sednete na vlastní pohodlnou pohovku ve vlastním, útulném bytě, vzpomeňte si, že existují lidé, kteří pracují jako vy, vychovávají děti jako vy a mají stejné právo jako vy udělat totéž. Nebraňte jim proto v tomto právu a pomozte jim žít jako lidé...“

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Monografie a články

ALLPORT, G. W. *O povaze předsudků*, Praha: Prostor, 2004, s. 576, ISBN 80-7260-125-3.

BALABÁNOVÁ, H., BALÁŽOVÁ, J., GABAL, I., FRIŠTENSKÁ, H., HAIŠMAN, T., HOLOMEK, K., ... VÍŠEK, P. *Romové v České republice*, Praha: Socioklub, 1999, s. 558, ISBN 80-902260-7-8.

BANDYOVÁ, M., DAVIDOVÁ, E., FRIŠTENSKÁ, H., KAŠTIL, J., KŘEČEK, S., MÁCHOVÁ, H., ... ZIMA, M. *Romové, bydlení, soužití*, Praha: SOCIOKLUB, 2000, s. 126, ISBN 80-902260-8-6b.

BARŠOVÁ, A., FRIŠTENSKÁ, H., HANÁK, M., KŘEČEK, S., NIEDERLE, P., STEHLÍKOVÁ, J., VÍŠEK, P. *Romové ve městě*, Praha: Socioklub, 2002, s. 143, ISBN 80-86484-01-7.

BARTOŠ, V. (2010). *Discrimination, Information and Cognitive Effects: Evidence from a Field Experiment in the Czech Rental Housing Market* (Diplomová práce). Prague: Charles University.

DORNINGER, M. *Between Myth and Reality: Encounters with Roma*. Vienna, 2011, s. 102, ISBN 978-3-902673-06-0

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, *Diskriminace Romů v oblasti bydlení ve vybraných členských státech EU: analýza údajů z šetření EU – MIDIS*, Austria, Vienna, 2010. ISBN 978-92-9192-545-2.

GABAL, I. a kol. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*, Praha: Gabalanalysis&Consulting, 2002.

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, Praha: Portál, 2011, s. 168, ISBN 978-7367-909-5.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů, Člověk v tísní, společnost při ČT*, 2002, s. 83.

LUX, M. a kol. *Bydlení – věc veřejná – Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*, Praha: Slon, 2003, s. 287, ISBN 80-86429-12-1.

LUX, M. a kol. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením- mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2010, s. 64, ISBN 978-80-7330-176-7

NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*, Praha: Portál, 2003, s. 223, ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 129, ISBN 80-7067-952-2.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989*, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004, s. 183, ISBN 80-86621-07-3.

SÝKORA, L. *Rezidenční segregace*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2010, s. 144, ISBN 978-80-86561-34-9.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s. 123, ISBN 978-80-246-1524-0.

TOMEŠ, I. *SOCIÁLNÍ POLITIKA – teorie a mezinárodní zkušenost*, Praha: SOCIOKLUB, 2001, s. 262, ISBN 80-86484-00-9.

Sdělení o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. Sdělení MZV 96/1998 Sb., v účinné znění ke dni 1. dubna 1998.

ŠIMÍKOVÁ, I. (2003). Dimenze a míra sociálního vyloučení příslušníků romské komunity v ČR. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 4, s. 41 – 47.

VÍŠEK, P. Vytěšňování romských komunit. In *Romové ve městě: sborník přednášek z XVI. konference Společnosti sociálních pracovníků ČR v Brně 13. a 14. října 2005*. Praha, 2006. s. 91 – 95.

Zákon o veřejném ochránci práv. Zákon č. 349/1999 Sb. v účinném znění ke dni 20. února 2000.

Zákon o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel). Zákon č. 133/2000 Sb. v účinném znění ke dni 1. července 2000.

Zákon o sociálních službách. Zákon č. 108/2006 Sb. v účinném znění ke dni 1. ledna 2007.

Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Zákon č. 198/2009 Sb. v účinném znění ke dni 1. září 2009.

Internetové zdroje

Český statistický úřad, *Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011*, [online]. Dostupné 27. 2. 2012 z http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011.

Dekáda romské inkluze 2005 – 2015, [online]. Dostupné 23. 3. 2012 z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

GABAL, I. a kol., *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*, Praha: Gabalanalysis&Consulting, [online] 2002 [cit 2012-03-12]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

EU-Rahmenfürnationale Strategien zur Integration der Roma bis 2020, [online]. Dostupné 27. 3. 2012 z http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_germany_strategy_de.pdf.

KOCÁB, M. (2009) *Koncepce romské integrace na období 2010-2013* [online]. Dostupné 21. 1. 2012 z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/koncepce-romske-integrace-na-obdobi-20102013-71187/>.

Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlava, [online]. Dostupný 20. 11. 2011 z <http://www.jihlava.cz/mechanismus-hospodareni-s-byty/d-1766>.

MOTEJL, O. (2010) *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu*, [online]. Dostupné 20. 1. 2012 z http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Obecni_byty.pdf.

Profil kraje Vysočina 2011 [online]. Dostupný 12. 1. 2012 z http://www.kr-vysocina.cz/vismo5/fulltext.asp?hledani=1&search=1&id_org=450008&query=profil+kraje+vyso%C4%8Dina&objekt=&strVlastnik=&datum_od=&datum_do=&submit=Vyhledat

Profil Kraje Vysočina 2012 [online]. Dostupný 5. 4. 2012 z http://www.kr-vysocina.cz/vismo5/fulltext.asp?hledani=1&search=1&id_org=450008&query=profil+kraje+vyso%C4%8Dina&objekt=&strVlastnik=&datum_od=&datum_do=&submit=Vyhledat.

Program rozvoje Kraje Vysočina (SWOT a návrhová část) [online]. Dostupný 14. 3. 2012 z <http://www.kr-vysocina.cz/program-rozvoje-kraje-vysocina/ds-300352/archiv=0&p1=1013>.

Oficiální stránky města Jihlavy [online]. Dostupné 2. 4. 2012 z <http://www.jihlava.cz>.

Roma in Austria - An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020, [online]. Dostupné 23. 3. 2012 z http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_austria_strategy_en.pdf.

Strategie Slovenské republiky integrace Romů [online]. Dostupné 29. 3. 2012 z http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_slovakia_strategy_en.pdf.

STRNADOVÁ, V. (2007) *Sociální vnímání (percepce)*, [online]. Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás, roč.16., č. 4. Dostupné 23. 3. 2012 z http://www.svkhhk.cz/SVKHK/u-nas-pdf_archiv/756.pdf.

Varianty, vzdělávací program společnosti Člověk v tísní, [online]. Dostupné 3. 4. 2012 z <http://www.varianty.cz/>.

Závěrečná doporučení Výboru pro odstranění rasové diskriminace [online]. Dostupné 17. 3. 2012 z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-17715/>.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2010, [online]. Dostupné 23. 3. 2012 z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2010-88326>).

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Výsledky experimentu při žádosti o pronájem bytu u realitních kanceláří	42
Graf 2: Výsledky experimentu při žádosti o pronájem bytu u soukromých pronajímatelů – 15 žádostí o pronájem bytu, kdy žadatelka neuvede skutečnost, že je romské národnosti	44
Graf 3: Žadatelka uvedla pouze informaci o romské národnosti	45
Graf 4: Žadatelka uvedla informaci o romské národnosti a informaci o své rodině.....	46
Graf 5: Přehled úspěšných a neúspěšných pokusů o pronájem bytu (u realitních kanceláří a soukromých pronajímatelů)	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha	67
---------------	----

PŘÍLOHY

Jako inspiraci k možným řešením romské problematiky v souvislosti s bydlením, které navrhujeme v závěru praktické části práce, jsme použili i několik příkladů z Francie, Německa, Rakouska a Slovenska, které čerpáme především ze studie Luxe (2010). Samozřejmě to neznamená, že v jiných státech EU se řešením této problematiky nezabývají, ale jsou buď hodně podobné, nebo jsme je v našem návrhu nepoužili.

Francie

Ve Francii podpora bydlení pro lidi, pro které je bydlení nedostupné, probíhá formou tzv. „prostřednictví“. Jedná se buď o úplné prostřednictví, kdy je klient podnájemníkem neziskové organizace, nebo částečné prostřednictví, kdy klient jako nájemník má uzavřenou nájemní smlouvu přímo s pronajímatelem. Jako příklad lze uvést organizaci Soidaritésnouvellespourlelogement (SNL). Tato organizace poskytuje úplné prostřednictví, ve svém vlastnictví má přibližně 700 bytů. Organizace spolupracuje s místními poskytovateli sociálních služeb a přechodné bydlení na 2 – 4 roky umožňuje lidem, kteří se ocitli v nouzi, osobám silně sociálně znevýhodněným i dlouhodobým bezdomovcům. Služby poskytují sociální pracovníci a zároveň celá řada dobrovolníků, kteří se s klientem pravidelně schází a řeší s nimi problémy např. s hospodařením v domácnosti, ale i jiné (Lux 2010, s. 23).

Německo

Zajištění odpovídajícího bydlení pro své obyvatele je prioritou sociální politiky Německa (EU-Rahmenfürnationale Strategien zur Integration der Roma bis 2020).

Práva a povinnosti související s akutním ohrožením ztrátou bydlení či nedostupnosti bydlení upravují v Německu hned dva sociální zákony. Z těchto zákonů vyplývá povinnost obce postarat se o adekvátní bydlení sociálně nejslabších a zároveň jsou na základě těchto zákonů poskytovány dotace programům, které problematiku bydlení řeší. Například obec Kolín nad Rýnem má ve svém vlastnictví přibližně 5 400 bytů, přičemž část z nich je přímo rezervována pro klienty, kteří se ocitli v nouzi a nejsou schopni zajistit a udržet si bydlení vlastními silami, anebo pro klienty, kteří potřebují pomoc na trhu práce. Nájemníci zde hradí nižší nájem, než jsou samotné náklady obce na tento byt. Rozdíl nákladů hradí obec ze svých zdrojů. Je však nutné podotknout, že město Kolín nad Rýnem je jedním z nejbohatších měst v Německu a financování tohoto programu si může dovolit (Lux 2010, s. 26 - 27).

Rakousko

V Rakousku jsou programy zaměřené na pomoc nízkopříjmovým domácnostem v oblasti bydlení. Přímo ve Vídni působí poradní centrum Středisko pro bezpečný nájem, které podporuje domácnosti ohrožené ztrátou bydlení a snaží se zabránit jejich vystěhování. Ve spolupráci s odborníky (právníky apod.) se snaží analyzovat konkrétní situaci klienta a nalézt vhodné řešení (Lux 2010, s. 29). Mimo jiné je možné zmínit projekt zaměřený proti diskriminaci na trhu s bydlením, který provozuje organizace Volkshilfe. Činnost programu lze rozdělit do tří oblastí – průzkum, školení a public relations (An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020, s. 28)

Slovensko

Slovensko za posledních dvacet let zaznamenalo velký propad úrovně bydlení v romských komunitách. Právě bydlení je oblastí, kde jsou rozdíly

mezi většinou a menšinou skupinou obyvatel nejvýraznější. Vzniklo zde několik romských osad, ve kterých jsou obydlí nevyhovující ani technickým, ani hygienickým normám. Často se jedná o příbytky ze dřeva, plechu a hlíny bez přístupu k pitné vodě, bez elektřiny, kanalizace apod. Tuto situaci zde od roku 1998 řeší Program „rozvoja bývania“, který poskytuje dotace na výstavbu nájemních bytů. Jejich počet už dosáhl téměř tři tisíce. Slovensko také začíná realizovat program podporovaného bydlení, v roce 2010 byl poprvé oficiálně definován pojem „sociálne byvanie.“ (Strategie Slovenské republiky integrace Romů, s. 38) Jednotlivá města však systém propustného bydlení realizují už řadu let, např. Banská Bystrica už od roku 2001 (Lux 2010, s. 31).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Terezie Doleželová

Obor: Charitativní a sociální práce

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Míra diskriminace Romů na trhu s bydlením

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů: 22

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových zdrojů: 17

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz